

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Józseftér 10.,
hová minden küldemény
intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:
SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt
Fél évre 4 »
Negyedévre 2 »
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

Győztesek, legyőzöttek és bűnbakok. Irta: Dr. V á z s o n y i Vilmos. — Ne tovább! Irta: T á b o r i Róbert. — Zsidó egyházi kiállítás. Irta: Szabolcsi Miksa. — Hitoktatásunk. Irta: Dr. Rubinstein Mátyás. — Egy érdekes kis füzetke. Irta: Dr. Ungár Simon. — Salle judaïque. Irta: Róna Béla. — Esti dal. (Vers) Irta: Dr. Kiss Arnold. — A kassai eset. — A Messiás. D'Israeli Benjamin regénye. — A zsidók története Liptó-Szt.-Miklóson. Irta: Herzog Emil. — Sándor Kálmán regénye. Irta: Sebestyén Károly. — Hirek. — Pályázatok. — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1894. június 24.) 5654. Szívan hó 21-ike. Hétfő 22-ike. Kedd 23-ika. Szerda 24-ike. Csütörtök 25-ike. Péntek 26-ika. Szombat 27-ike. Muszaf előtt bejelentik az ujholdat (m'vorchin hachódes). Hetiszidra: S'lach. (Mózes III. könyvének 13., 14. és 15. fejezetei). Haftorah: »Vajislach Phosua bin-Nun mín ha-Sítim...« (Józsua II. fejezete).

Győztesek, legyőzöttek és bűnbakok.

A nemzet és a korona egyesült ereje megtörte a klerikális klikket. Katholikusnak elkeresztelt nagy gyűlésein még elbizakodottan hirdette, hogy e földön csak a »megbízható katolikusok« hivatottak politikai szerepre és valósággal száműzetési listára tette a szabadelvű katolikusokat és a többi felekezetet. Most meg kell érnie, hogy Magyarország egy új szabadelvű intézménnyel gyarapszik, mely a polgárok jogegyenlőségét az élet egyik ünnepélyes mozzanatánál juttatja kifejezésre. A klerikális klikk utolsó menedékét is elvesztette. A főrendiház rozszant szervezetébe menekedve, daczolt egy ideig a szabadelvűség áradatával. De sikertelenül. A király jelszava: »Viribus unitis« a szabad eszmék harcában új, magasztosabb jelentőséget nyert, mert azt hirdeté, hogy a király egy nemzetével, részt vesz harcában. Ez a jelszó ütött rést a főrendiház klerikális ellenzékén. Nem nagy a rés, csak négy szó-többséggel győzött a szabadelvű ügy, de a kitartás a rést megnagyobbíthatja, helyreállítását meggátolhatja.

Hosszu, sivár korszak után a szabadelvűség június 21-én vívta első győztes csatáját. Előbb

nem győzött, mert nem is küzdött. A szabadelvűség elébb csak díszkardot viselt, melyet tüntetve csörömpöltetett, de soha ki nem vont. Az elvtelen tétlenség ezen korszakába esik a szégyenteljes antiszemita áramlat. Egy nemzet szenvedélyek nélkül nem élhet és ha vezetői nemes szenvedélyeket nem ébresztenek benne, nemtelen szenvedélyek áldozata lesz. Így eredményezett a dicstelen béke békétlenséget; így tünt ki, hogy a mit a tenger felséges nyugalmanak tartottak, az a pocsolya mozdulatlansága volt.

A klerikális klikk kihívó magaviseletének köszönjük, hogy e szégyenteljes korszaknak vége van. A klérus hadat üzent az államnak, mely eddig hiven szolgálta hatalmi céljait. Hadat üzent azért az apróságért, a mit elkeresztelési rendeletnek neveznek. Békülni nem akart, minden alkut makacsul visszautasított. És elérte történelmi végzete. Minden vallási törvényünk keletkezését a klérus által megkezdett felekezeti harc okozta. Mindig a klérus bontotta meg a fennálló törvényes rendet, kihívó magaviseletével arra figyelmeztetve a hazafiakat, hogy még nem történt elég törvényhozási intézkedés a vallási fanatizmus megfékezésére. Most a hazafiakat az utolsó lépésre kényszerítették, az állami és az egyházi feladatok teljes szétválasztására.

A győztes a nemzet. Övé az eredmény, vezéreie a babér. Csáky, Wekerle és Szilágyi bámulatos elvhűségükkel megtanították a kishitűeket arra, hogy a politikai becsület és a nemzeti közvélemény a kormánynak milyen szilárd alapja. A régi korszak elvtelenségét, a közvélemény megcsufolását, az apró ravaszágokban tetsszelgő bölcsességét odadozták a politikai ócskavas közé: fegyverük a nyíltság és igazság éles és ragyogó fegyvere.

A győztes a nemzet, a legyőzött egy klikk. Ezért örülünk mi, a nemzet hű fiai a győztesekkel. De a legyőzöttek nem akarják látni a nemzetet, csak minket látnak és rajtuk akarják kitölteni lelkük egész haragját. A jámbor férfiak bűnbakot keresnek, hiszen e fogalom már benne van a bibliában és ki lenne más a bűnbak, mint az a felekezet, mely a bibliát adta az emberiségnek.

Régóta látjuk a törekvést, hogy a klerikális klikk antiszemitizmust szeretne csinálni. Bölcs taktika ez; csak egy kissé elvetemült. Ha a nemzeti szenvedély áradatát feltartóztatni nem lehet, legalább meg kell változtatni eredeti irányát; bele kell vezetni az antiszemitizmus piszkos medrébe. A zseniális terv vizimérnöke Polónyi Géza, a ki a képviselőházban és Hajdu-Szoboszló piacán tüdejének és ravaszágának egész erejével a zsidók felé terelte a figyelmet.

A ravasz terv szent örület formájában jelentkezett Schopper György rozsnyói püspök pástorlevelében, a ki komolyan hirdette, hogy a szabadelvűség a zsidó szabadkőművességgel szövetkezve, pogányságba akarja sülyeszteni az országot. Klerikális napilapok és u. n. élcziapok a kapott utasításhoz képest, ugyancsak buzgón hirdették az antiszemita ígét. A mily arányban fogyott győzelmének reménye, olyan arányban tombolt jobban és jobban a klerikális klikk dühe a zsidók ellen. A főrendiház első szavazása alkalomával rendezett tüntetéseket a zsidók rovására irták és a legvakmerőbb hazugságokat fogták rá a tüntetőkre. Mikor pedig kiderült, hogy a szabadelvű kormányt a felség el nem ejti, a zsidófalási mánia elérkezett a paroxizmus fokára.

Tibád Antal egy trágyászati klerikális agrár napilapban a szökevények szokásos dühével rontott neki a szabadelvűeknek és kivált a zsidók-

nak. A zsidók csinálták szerinte a mesterséges közvéleményt és az egész dolog vége nem is lesz egyéb, mint egy nagyszabású antiszemita heccz. Ezt a derék Tibád persze nem óhajtja, csak jósolja. A jóslásra pedig kiváló hivatottságot érez magában, mert ő rokonságban van ama bizonyos Aesopusi békával.

A mi Tibád, a ki minden elvtől szerencsésen megszabadult, ravaszul kiczirkalmazott, azt keresetlen naivitással, néhány szóval pattogta el Csáky-Pallavicini Zsigmond, az egyház őrgrófja, a főrendiház legutóbbi vitájában. Szidta az »átkozott zsidó sajtót«, kijelentette, hogy a javaslatból csak a zsidóságnak lesz haszna, éppen ezért »lelke mélyéből perhorreskálja«, mert a magyar fajt nem szabad elrontani. Az őrgróf urral, a ki köztudomás szerint az egyház szent jelvényei közt a *kelyhet* tiszteli legjobban, nincs szándékunkban polémiába ereszkedni. De nyilatkozata fontos, mert nyersen fejezi ki azt, a mit a diplomatikusbak is éreznek, de titokban tartanak.

Soha nem volt arra példa, hogy egy felekezet olyan bámulatos önmehtagadást tanusított volna, mint a zsidóság az egyházpoltikai harcban. A javaslatok egész sora — mint már több ízben részletesen bizonyítottuk — a zsidó felekezeti érdeket károsítja és a zsidóság mégis a reformok érdekében működik. A klerikálisok lövegeiket első sorban reájuk irányozzák és a zsidók mégis bátran kitartanak. Az ellenség támadásai ellen a szabadelvű tábor nem ad kárpótlást buzdító elismerésben, az antiszemita piszkolódásokra nincs a szabadelvűek részéről méltó felelet; de azért a zsidóság nem lesz kedvetlen, hű marad a zászlóhoz. Az első sorban harcol; de a dicsőségből neki nem juthat, mert az ügy érdekében, a hazug ráfogások lefegyverzésére, önként lemond mindenütt a vezető szerepről. Milyen vakmerő rágalom az önzetlenség ilyen fényes jelei után, azt hirdetni, hogy mi a szabadelvű ügyért csak haszonlesésből harcolunk!

A zsidók csinálták a szabadelvű egyházpoltikát? Igenis, a mi befolyásunk vette rá a királyt, hogy a kötelező polgári házasság érdekében közbelépjen, — bár felekezeti küldöttségünket nem fogadja a felekezetek sorában. Igenis, mi birtuk rá a kormányt fellépésére, — bár a re-

ceptiót ok nélkül kárunkra halogatta. Igenis, a megyék a mi parancsunkra nyilatkoztak a szabadelvű egyházpolitika mellett, — bár zsidókat nem igen vesz be a megye tisztikarába. Igenis, a főrendiház is a mi szavunknak engedelmeskedett, — bár felekezetiünknek e testületben hivatalos képviselője nincs. Ezek után világos, hogy milyen nagy a zsidó befolyás és hogy tényleg »már nálunk is mindent a zsidó csinál«.

A zsidóságnak nemcsak vallási, hanem — logikai rendeltetése is van. A hol megszűnik a gondolkodás, ott kezdődik a zsidófalás«. A hol fogalmak hiányzanak, mindig kellő időben jelentkezik — a zsidó: így módosíthatjuk joggal Goethe mondását. A minek végokát a gyenge elme megérteni képtelen, azt a zsidóra vezeti vissza. Mikor még a pestis okát nem tudta, azt hitte, hogy a zsidók csinálták, ők mérgezték meg a kutakat. A szabadság »pestisé« is mi csináltuk a klerikális gyenge elmék hite szerint; mi mérgeztük meg a közvélemény kutjait, az ujságokat, gyűléseket, tüntetéseket.

Igy játszszuk mi egy földi istenség szerepét, melyet azonban nem imádni, hanem káromolni szoktak; melynek nem hoznak áldozatot, hanem inkább áldozatot kívánnak tőle. Mi vagyunk a gyenge elmék szerencséje, nélkülünk beleőrülnének a lét problémáiba. Most az agyvelő koldusai újra logikai rendeltetésünk betöltését követelik tőlünk.

Hire jár, hogy e jeles logikusok a receptió tárgyalásánál készülnek bosszút állni az egyházpolitika »végokán«, a zsidóságon. Valami csinyen törik a fejüket, mely a javaslatot ügyesen elbuktassa. Biznak abban, hogy sem a kormány, sem a szabadelvű tábor, sem a korona nem sokat törődnek e javaslattal és nem ragaszkodnak hozzá oly szívósággal, mint a polgári házassághoz.

Egyelőre minden megjegyzés nélkül regisztráljuk e híreket. Egy pillanatig sem hiszszük, hogy a kormány a receptió ügyét könnyedén venné. A kik a politikai becsület és megbízhatóság olyan kétségtelen jeleit adták, nem lehetnek képesek arra, hogy egy nagy szabadelvű reformációt áruházzal, csalárdsággal és a zsidók megszégyenítésével fejezzenek be.

Dr. Vázsonyi Vilmos.

Ne tovább!

Túl a Lajthán, Bécs városában, ahol az utolsó években az antiszeinitizmus valóságos orgiákat ült és megbénította nemcsak a politikai és társadalmi életet, hanem az ipar és a kereskedelem fejlődését is, olyan tünet mutatkozott a lefolyt héten, mely remélni engedi, hogy a javulás be fog következni. A mostani kormány feje, Windischgrätz herczeg tette meg erre nézve az első döntő lépést. Nála járt a katolikus tanító-egyletnek küldöttsége. Ez a tanító-egylet az utóbbi években nagyon is félreismerte nemes hivatását. Nem az ifjuság nevelését, hanem a felnőttek elvadását; nem a tanítóság érdekeinek ápolását, hanem mások érdekeinek megkárosítását tűzte ki feladatául, mikor a legnagyobb mértékben dolgozott az antiszemita kezére és ezt a bűnét olvasta rá a miniszterelnök!

Mint a »Vaterland« jelenti, Windischgrätz herczeg nagyon szívélyesen fogadta a küldöttséget, »de a beszélgetés folyamában az antiszemita mozgalmat is érintette és azon óhajításának adott kifejezést, hogy a katolikus tanítóegylet tagjai saját hivatásuk és működésük körén belül a *felekezeti béke fentartására*, a keresztény szeretet ápolására törekedjenek és *mindenképpen távol tartsák magukat az antiszemita mozgalomtól*«.

Az osztrák miniszterelnök e kijelentése, amelynek teljes valódiságához annál kevésbé fér kétség, mivel a »Vaterland« közli, óriási lépés abba az irányba, melynek megkezdését a humanizmus barátai már rég óhajtották. Windischgrätz herczeg nem az az ember, aki égető szükség nélkül tenne valamit a zsidók érdekében. Politikai hitvallomása, családi tradíciója, egész nevelése és eddigi működése megóvják az ilyen gyanútól. Milyen nagy lehet már a társadalmi bomlás, a közérdek károsodása, az erkölcsök elvadásása túl a Lajthán, ha egy ilyen férfiú szükségesnek találja az erélyes fellépést az antiszemita rákfene ellenében. Windischgrätz herczeg megtagadja Liechtenstein herceget, felmondja neki a politikai barátságát — valóban, ez az idők jele!

S nincs abban semmi túlzás, ha azt állítjuk, hogy az osztrák miniszterelnök nyilatkozata legfelsőbb helyről jövő befolyásra vezethető vissza. Windischgrätz herczeg — s ezt biztosra veszik mindazok, akik őt ismerik — saját iniciatívájából sohasem határozta volna magát el egy ilyen nyilatkozatra; de megtette ő felsége határozott kívánságára. Az uralkodó, aki felül áll minden párton és viszályon, akinek magas személye képviseli azt a tekintélyt, mely előtt mindnyájan szeretettel és tisztelettel meghajolunk, belátta, hogy itt az ideje, mikor a fékevesztett, piszkos és min-

dent elnyeléssel fenyegető árak oda kell dö-
rögni egy klaszszikus izü »Quousque«-t. S mi-
ként Homernál, a tengeristen szavára elsimulnak
a neki vadult hullámok, úgy e kijelentésre is,
melynek az osztrák miniszterelnök csak szócsöve
volt, meg fog semmisülni a semmiféle létjoggal
nem bíró antiszemitizmus.

Aki még kételyt táplálna szemben ezzel a
felfogással, az olvassa el a »Vaterland« vezér-
cikkét. A nevezett lap, mely eddig lerakódó
helye volt a legbrutálisabb antiszemita szemétnak,
elővette a nagy seprőt és alaposan tisztogat. A
cikknek czime: »Az antiszemitizmus és leküz-
dése«. Nem várhatjuk a »Vaterland«-tól, hogy
fel ne használja ezt az alkalmat is a zsidóság
vádolására, de mit jelent ez a gyöngé oldalvá-
gás, a tépett és rongyos lobogónak ez az utolsó
lobogtatása szemben a következő nagyérdéki
kijelentéssel: »Nem lehet tovább is félreismerni,
hogy e mozgalomnak kinövésai a brutális faji
antiszemitizmusban veszedelmes konzekvenciákra
vezetnek. Az antiszemitizmusnak szerepe nem-
csak a keresztényi tanokkal, de egyáltalában az
állami és társadalmi renddel sem egyeztethető
össze, mert nem hagy reményt a létező ellentétek
békés megoldására. Nem enged a zsidóságnak
választást, mert hisz még azt a lehetőséget is
megvonja tőlük, hogy megmentse polgári existen-
ciájukat egy esetleges kikeresztelkedés által. Az
antiszemitizmus hívei tehetnek akármit, de a faji
antiszemitizmus embereit elítéljük, mint olyan egyéne-
ket, akik bírák és hóhérok egy személyben. Mi
sem természetesebb annál, mint hogy a zsidók az
ilyen gyűlöletes és kegyetlen üldözéssel szemben
a saját védelmükre gondolnak és bizonyos fokig
menthető is, ha az üldözéseket üldözéssel akarnák
ellensúlyozni«.

Azt sohasem vártuk, hogy a »Vaterland«
teljes igazságot fog szolgáltatni a zsidóságnak.
Az a megkülönböztetés, melyet a *faji* és a *fele-
kezeti* antiszemitizmus közt tesz, nekünk éppen
eléggé. Hisz csak nem semmisítheti meg egyetlen
csapással eddigi fegyvertársait! Azt tanácsolja hát
nekik, hogy gyűlöljék ezentúl is a zsidókat val-
lásuk miatt, de ne szólják le őket mint fajt.
Arany hidat épít ezzel az antiszemitizmus vert
hadainak, de a zsidóknak is megnyitja — ravasz
politikával — az utat a kereszténységhez.

Jól értjük a »Vaterland« ezen politikáját; de
nem hiszszük, hogy sikere lesz a zsidósággal
szemben. A zsidó vallás nem szorul semmi vé-
delemre, de még arra sem, hogy követői meg-
védés útján kiküzdjék maguknak a jogot arra,
hogy megélhessenek a polgári társadalomban.
Nincs a mi vallásunknak egyetlen tana sem, amely
ellentétben állna a civilizációval, a humanizmussal,

a haladással és a jogrenddel! Nincs abban semmi,
amiért a legtisztultabb felfogásnak pirulnia és
szégyenkeznie kellene! Szépen megfér a többi
felekezetek sorában, éppugy növeli az erkölcsi
sulyt az emberben, mint a többi és éppugy oktat
jóra és nemesre, mint a katolikus, vagy más az
egy Isten imádását hirdető vallás. Nem látjuk
tehát be, miért kellene a zsidónak zászlót cse-
rélni, hacsak az anyagi érdek kedvéért nem,
holott ez a zászló több mint négyezer év óta
utmutatója magasabb értelemben vett nemes küz-
delmekben. Hogy pedig az anyagi érdek nem
lehet mérvadó ilyenekben, azt legjobban bizo-
nyítja éppen a »Vaterland« cikke, mikor kitö-
rölvén a faji antiszemitizmust programjából,
csupán »vallási alapra« fekteti a saját külön anti-
szemitizmusát.

Tábori Róbert.

A zsidó egyházi kiállítás.

A kérdésre, melyet már a múlt évben e la-
pokban felvetettünk, és később többször szellőz-
tettünk, figyelemreméltó két új körülmény vezet
ma. Mikor legelőször foglalkoztunk az ügygel,
felpanaszoltuk, hogy a történelmi kiállítás kereté-
ben rendezendő egyházi expositióról szóló prog-
ram egészen tekinteten kívül hagyta a zsinagógát,
melynek pedig szintén vannak hívei Magyaror-
szágon, melynek szintén van története e hazában
és melynek szintén volna kiállítani valója az
ezredéves ünnepen. Sőt magyar hazánkban a
zsinagóga jóval régiebb minden más fennálló egy-
háznál. A honfoglaló magyar törzsek közt a vitéz
kazártörzs héber nyelven Adonaihoz intézte
győzelmi zsoltosmáit, mikor a többi magyar tör-
zsek még sokáig Hadurnak mutattak be hála-áldo-
zatot. Elpanaszoltuk azt is, és megjegyzéseinket
személyesen is előadtuk a kiállítás elnökének,
Németh Imre miniszteri tanácsosnak, hogy az egy-
házi kiállítás bizottságában katolikus és protes-
táns főpapok, előkelő és nagy tudósok foglalnak
ugyan helyet; de nincs köztük egy sem, ki egy
rég i héber iratot volna képes kibetűzni, ki csak
héber neveit is tudná kiállításra való zsinagógai
tárgyaknak. A vezetés méltányolta felszó-
lálásunkat és az egyházi kiállítás bizottságába
beválasztotta a pesti zsidó hitközség tudós magyar
rabbiáját, dr. Kohn Sámuel, ki különben is tagja
a történelmi kiállítás bizottságának. Most meg
— és ez az egyik körülmény, melyről fenn
megemlékeztünk — azt a kellemes tapasztalatot
teszszük, hogy az egyházi bizottság *megváltoztatta*
programját, amennyiben felvette lajstromában
azokat a tárgyakat is, melyeket az »Egyenlő-
ség« mint kiállítandó zsinagógai tárgyakat felső-
rölt: »ezüst tóra-vértek, csengős tornyok (kelé

kódes), tóramutatók (jad), hétágu gyertyatartók, perselyek stb.« ott szerepelnek most urvacsortányérok, evangelistáriumok áldozópoharak stb. mellett. Jól esik e tekintetbevévés és őszinte köszönetet mondunk érte első sorban a kiállítás elnökének, a már említett *Németh Imre* miniszteri tanácsosnak, dr. *Czobor Bélának*, az egyházi kiállítás rendezőjének és a kiállítás titkárának, *Gelléri Mórnak*.

A második körülmény felekezetünkre tartozik és a rendezendő zsinagógai kiállításra nézve igen fontos. Több község arról értesített ugyanis bennünket, hogy rendelkeznek ugyan értékes régi zsinagógai tárgyakkal, pompás tóra, és megillatekercsekkel, gyönyörű frigyláda-függönyökkel, mesteri b'szomimtartókkal, tóraövekkel és ruhácskákcal, kohanimkancsókkal, sofrimmal, menorákkal, régi szidurok és iratokkal és számos más értékes, régi és művészi kivitelű tárgyakkal; — de skrupulusaik vannak, és ezekben megerősítik őket jámbor és istenfélő orthodox rabbik, hogy ilyen tárgyakat *illik-e egyáltalán kiállítani*, és nem profanálása-e a szent tárgynak, ha azt közszemlére kiteszik.

Nem állunk elő azzal, hogy a felekezet becsülete megköveteli, hogy ott, hol az ország többi felekezetei, *mint olyanok*, megjelennek, nem szabad elmaradnia a zsidóságnak sem; nem ismételjük azt sem, hogy már csak bizonyos ostoba hiresztelések leczáfolása czéljából is meg kell ragadnia a zsidóságnak az alkalmát, hogy megmutassa, mit tartalmaznak zsinagógái, mik képezik istentiszteleténél eszközeit; nem említem azt sem, hogy a kiállítástól való elmaradásunk nem csak önlealacsonyítást jelentene a felekezetek sorában, hanem elmaradásunk által egyenesen vétenénk *hazaíui* kötelességünk ellen, mely azt parancsolja, járuljunk hozzá mint felekezet is a kiállítás fényéhez, gazdagságához és ne tegyünk elmaradásunk által csonkává egy nagy csoportot; — mindezeket nem hozom fel itt most; de felhozom azt a tudomásomra jutott tényt — és ez az említett második körülmény, mely e sorok megírására ösztökélt, — hogy t. i. a *galicziai országos kiállítás egyik legérdekesebb és leginkább látogatott osztálya a zsidó zsinagógai tárgyakat tartalmazó termék*. A falakat pompásabbnál pompásabb porócheszok lepik el, az üvegszekrények gazdag sorozatát tartalmazzák a legkülönbözőbb remek zsinagógai edényeknek, de a legérdekesebb és a legvonzóbb tárgy egy remekírásu, ezüst ecz-chajimmal ellátott és nemes kövekkel kirakott aranykoronás *tóratekercs*, mely az egész kiállítás egyik legcsodáltabb és legkeresettebb darabja.

Hivatkozhatnám a londoni 1888-iki zsidó zsinagógai kiállításra, utalhatnék a párizsi

clunii muzeumra, hol egész kincstára van letéve a zsinagógai edényeknek; felemlithetném az amsterdami zsidó reliquiák kamaráját: de nem teszem, mert tartok tőle, hogy, különösen orthodox testvéreink, vallástisztelet dolgában nem fogják mérvadóknak elismerni sem az angol, sem a francia, sem a holland zsidókat; de *Galiciára* már hivatkozom.

A mit a talmudtudomány, a kabala és a héber ismeretek hazájában nem tartanak sérelmesnek a vallásra nézve, azt Magyarországon sem mondhatják chillul-hassemnek, (pár tulbuzgó rabbi ennek stigmatizálta nálunk a szent tárgyak kiállítását) és a mi ellen nem tiltakoztak még a galicziai csodarabbik sem, az ellen alig hozhatnak fel vallástudományi szempontból elfogadható érvet a mi mérsékeltbb és bizony-bizony sokkal kevesebbet is tudó tulbuzgó orthodox rabbijaink.

Félre hát a hamis okoskodással és akadékoskodással és a »balgák kedvéért« — erre tanít a talmud — »soh'se mondjunk le szép eszmék kiviteléről.«

Szabolcsi Miksa.

Hitoktatásunk.

Ha futó pillantást vetünk a zsidóságnak az utolsó évtizedekben tett haladására, azt a sajnálatos igazságot vesszük észre, hogy kulturális haladása fordított viszonyban áll a hit terén észlelhető haladásával. Haladunk minden téren, haladunk bámulatos gyorsasággal a tudomány, a művészet, az ipar, a kereskedelem terén s épp oly bámulatos gyorsasággal — sülyedünk a vallás terén.

És a mi e lesújtó jelenséget még csak fokozza, az az a sajnos körülmény, hogy itt már nem is lokális jellegű bajjal állunk szemben, hanem a zsidóság egész organismusára kiterjedő veszedelmes kórral. Valóban az életnek, a vér czirkulációjának törvénye, gyilkoló formájában, a vérbe jutott méregnek az egész testbe szertevívésével nyilvánulni látszik ebben az organismusban is: a hitelenség mérge nemcsak az egyénben végzi pusztító művét, hanem ott dül már hitéletünk főorganumai-ban, a családban s az iskolában is.

Azóta, hogy a zsidóság ezimzetes pártokra bomlott, mintha ismétlődött volna történetünknek az átkos korszaka, a melyben egy országnak a helyén kettő támadt, egy király helyett kettő uralkodott, — uralkodott, nem saját országának javára, növelésére, felvirágoztatására, hanem a másoknak vesztésre, rombadöntésére, eltiprására.

Kár, nagy kár, mi türes-tagadás, konzervatív testvéreink kiválása körünkből. Ha köztünk maradnak, mi vonzzuk őket a mivelődés, a felvilágosodás felé, ők meg ugyanolyan módon a konzervativismus felé vonzanak bennünket s e két ellentétes vonzódásnak természetszerűleg nem is lehetett volna egyéb következése, mint az, hogy mindketten megtaláljuk s meg is tartottuk volna a helyes, az áldásos milieu-t.

De hasztalan, ma bevégzett tényekkel állunk szemközt s bizony, bizony nagy erőkifejtésre van szükségünk, hogy a bajokat legalább enyhítsük.

A megmérgezett organizmusba bele kell vinnünk az ellenmérget, az egyénbe bele kell oltani a vallás nemes s gyógyító eszméjét s ugyanezen a műveletnek kell alávetnünk a családot s az iskolát.

Az egyénnek s a családnak valláserkölcsei megjavítása a szószéknek van föntartva, mi itt az iskola vallásügyi tennivalóival kívánunk foglalkozni.

És itt az iskolai, nevezetesen a középiskolai hitoktatás terén, valóban még igen sok a tennivalónk. Erre tanítottak engem tapasztalataim, melyeket Budapesten, középiskolai hitoktatásom idején szereztem.

Tennivalónk pedig kettős rendű, először rombolás s azután építés. Le kell rombolnunk a jelenlegi rendszert, mely nem bizonyult s nem bizonyulhat helyesnek, lévén helytelen már a kiindulási pontja, az alapja is, s teremtenünk kell egy új, egészséges alapot, a mely alapon azután egy új, egészséges rendszert alkothatunk.

Rossznak tartom a jelenlegi rendszert azért, mert két kardinális hibában leledzik.

Egyik alaphibája az, hogy a hitoktatást — nem tudom, talán német mintára, — kiszakítja az őt megillető körből, az érzelmek világának köréből s egy idegen térre, a tudomány rideg terére utalja s ezzel kiforgatja a hitoktatást lényegéből, megfosztja ideális tartalmától s kivetkőzteti eszményi karakteréből.

Avagy nem tudománynak minősíti a jelenlegi rendszer a hitoktatást akkor, amidőn az ifjúságot a VIII. osztályban száraz filozófiai definíciók betanulására kényszeríti? Iraz, hogy ez főképpen a VIII. osztályban történik; de hát éppen ebben az osztályban kellene leginkább hatnunk az érzelmekre, mert az innen kikerülő ifjak immár az »élet«-be lépnek, mert ezek az ifjak lesznek majdan itelligens elemei, hang- s mértékadó képviselői a zsidóságnak.

Megengedem, igen üdvös dolog, művelődési szempontból kívánatos, hogy az az ifju tudja, pl. mi az animizmus, fetisizmus, mi az izlam, hogy ismerje a theismus meg deismus egymáshoz való relációjának szabatos meghatározását; megengedem, hogy ezzel gyarapítom az ifjunak ismereteit, bővitem szemkörét; de hát én azt tartom, hogy ez inkább valami filozófiai órába tartozik s nem is annyira középiskolába, mint inkább egyetemre való.

A hitoktatásnak kiválólag a lélek megnevelésére kell irányulnia s én ezéomat sokkal inkább vélem elérhetőnek azzal, hogy megismertetem azt az ifjut pl. Jób könyvének a tartalmával, hogy Jób személyében bemutatok neki egy olyan férfit, aki kétségbeeső szenvedései közepette is szilárdul kitartott hite mellett s nem ingott meg istenébe vetett bizalmában — mint a középiskolainál nagyobb filozófiai készséget igénylő, száraz tudományos kérdéseknek a feszegetésével.

A hitoktatás ügye sokkal magasabb az én szememben, semhogy a tárgyilagos kritika gyakorlásában, az igazság leplezelen kimondásában bármilyen személyi tekintetek által feszélyezve érezhetném magam s én bőségesen szerzett tapasztalataim alapján nyíltan s őszintén kimondom, hogy ha végre célzott akarunk érní a hitoktatás s nevezetesen a középiskolai hitoktatás terén, akkor első dolgunk, szakítani a jelenlegi rendszerrel s igazán ideje volna már egyszer tisztában lenni azzal, hogy *a vallás nem tudomány*.

De találkozunk filozófiai elemekkel a jelenlegi rendszer szerint már a VII. osztályban is, amidőn feladatává tétetik a tanárnak, hogy fejtse itt ki, hogy minő hatással volt a zsidóság az ujkori filozófiára.

Nem tekintve azt, hogy itt szem elől tévesztik a hitoktatásnak voltaképpeni rendeltetését, pedagógiai okokból is tévesnek kell nyilvánítanunk az ilyen felfogást, mely egyszerűen ignorálja a középiskolai tantervet, amely szerint filozófia és ennek is csak bevezető, előkészítő része (propedeutika) csak a VIII. osztályban tanítandó.

Hogyan értessük meg azzal a VIII. osztálybeli tanulóval, hogy milyen hatást gyakorolt a zsidóság az ujkori filozófiára, a mikor neki nemcsak ujkori filozófiáról, hanem filozófiáról egyáltalán még csak fogalma sincsen.

Vagy talán az kívántatik attól a vallásstanártól, hogy ő tartson tanítványának prelekeziót az ujkori filozófiáról; káros s pedagógiaellenes kísérletezés volna az, az ifjakat előttük egészen idegen diszciplínákkal győttörni akarni.

A másik sarkalatos hibája a jelenlegi rendszernek az, hogy a bibliát száműzte az iskolából.

(Folytatjuk.)

Dr. Rubinstein Mátýás.

Egy érdekes kis füzetke.

(Az erkölcs, a vallás és a polgári házasság. Magyarázta Hatala Péter dr. Budapest, 1894. ifj. Nagel Ottó bizománya. Ára 1 korona.)

(Folytatás.)

Az Európa nagy részét elfoglaló germán törzsek, továbbá a rómaiak és görögök és a magyarok is még pogány korukban egyneűek voltak és már megvolt a nőnek azon társadalmi helyzete, mely nem a férfi alárendeltjévé, hanem társává, vele egyenrangú urnővé teszi. A római matrona, domina, a germán frau, freya és a magyar feleség eléggé bizonyítják a nő becsülését e népeknél.

A nőről való ezen humánus és a civilizációt előmozdító felfogás elterjedt és győzedelmeskedett a kereszténység aszketikus felfogásán, mely a nőt közönséges eszközzé alacsonyítja le a nemi ösztön kielégítésére.

Sőt én erősen meg vagyok róla győződve, hogy *Jézus a többnejűséget meg nem tiltatta* és a tilalom csak akkor ment át a kereszténységbe, szinte öntudatlanul (mert valami nagy felforgatást úgy sem okozott, lévén a többnejűség akkor ritka kivétel), midőn a kereszténység a rómaiak és görögök közt rohamosan terjedni kezdett és sokat átvett azoknak szokásaiból. Világosan bizonyítja azt Máté evangéliumának egy helye (5. fej. 32. v.). Azon fejezet az, melyben Jézus kifejti, mi a különbség Mózes tana és az övé közt. Ott a többi közt ezeket mondja: Irva van: ha valaki elbocsátja feleségét, adjon neki elváltó levelet, de én azt mondom nektek, hogy a ki elbocsátja feleségét, ha csak nem paráznaság miatt, *az házasságtörővé teszi azt és a ki elveszi feleségül az elbocsátott nőt, az maga házasságtörő*. Világos, hogy az Ujtestamentum legrégibb könyvének e helye a többnejűséget megengedi, mert Jézus e mondása szerint *a férfi*, ki kellő ok nélkül bocsátja el nejét és mást vesz el, *nem követ el házasságtörést* csakis a nőt teszi házasságtörővé, ha ez máshoz fog nőül menni, míg az a férfi, ki az elbocsátott nőt veszi el, maga követ el házasságtörést.

Hogy e hely jelentőségét kellőleg méltányoljuk, tudnunk kell, hogy a négy evangélium közül kétségtelesen Máté és Lukácsé a legrégibb; mert Papias hieropolisi püspök a II. század első felében csak ezt a kettőt ismeri. Ugyanaz azt írja, hogy Lukács evangéliuma apró elbeszélésekből, epizodokból áll, Máté pedig mondásokat (logia) tartalmaz és *héber nyelven van írva*. Ennyit ír Papias. Ebből joggal következteti Renan (Jézus élete, be-

vezetés), hogy e két evangéliom a II. század első felében még nem volt meg abban a formában, melyben most megvan. Mai formájukban ugyanis mindkét evangéliom vegyest tartalmazza a mondásokat és az epizod-szerű elbeszéléseket. Ebből következik, hogy az egyiket a másikkól kiegészítették. A kinek csak Máté volt meg, a könyv szélére jegyezte oda az elbeszéléseket, hogy könyve teljes legyen, a kinek pedig csak Lukács evangélioma volt, az a margóra írta Máté mondásait. Ezt Renan kétséget kizáró módon bizonyítja be. Már most az a kérdés, melyik a régibb a kettő közül? Kétségtelen, hogy a héber nyelven írt Máté régibb mint a más, valószínűleg görög nyelven írt Lukács evangélioma (Popiastól csak azt tudjuk meg, hogy Lukács *nem* héber nyelven íratott). A kereszténység bölcsője Palaestina, eredete a héber tradíció. Innen van, hogy míg a héber nyelven írt régibb, még a héber korszakban keletkezett Máté evangélioma (5. fej. 32. o.), mint láttuk, a több-nejűséget megengedi; míg Lukács evangélioma 16. fejezet, 18. verse szerint, Jézus már azt mondja a pharizeusok kérdésére, kik őt megkísérteni jöttek, a ki elbocsátja feleségét és mást vesz el, *az házasságtörést követ el*; épp úgy a Lukácsból Mátéba átvett epizodikus jellegű, 19. fej. 9. versében (*Máté* evangéliomában) szintén azt mondja: »a ki elbocsátja nejét, hanem ha paráz-naság miatt, és mást vesz el, az házasságtörést követ el«. Midőn Lukács evangélioma (görög, vagy latin nyel-ven) keletkezett, már akkor a kereszténység, a rómaiak és görögök közt volt terjedve és azoktól átvette az egynejjűséget, míg Máté evangélioma, mely régibb és így *valódi alakjában közli Jézus szavait*, a többnejűség tilal-mát nem tartalmazza,

Érdekes a röpirat 5. fejezete, melynek címe: »Egy akol és egy pásztor«. E fejezet kezdő szavai: »Minden vallásfelekezet korlátokat emel az emberek közt. Megtil-totta a más vallásuakkal csak szóba is állani. Haeretico nec ave dixeris. . . . Az eretneket az utcán sem sza-bad köszönteni«. Valóban szép kontrasztot képez az egyedül üdvözítő szeretet vallásának e magasztos tana az »erkölcstelen« talmudmorállal, mely dicsérőleg emeli ki R. Jochanan, b. Zakkairól, a K. utáni I. század leghire-sebb talmudbölcséről, hogy soha *még pogány sem* előzte meg őt az utcán üdvözléssel, mindenkit sietett előzéke-nyen üdvözölni.

Tulzást látok szerző azon állításában, hogy »a jó orthodox rabbik tiltják a haladó zsidókkal való házaso-dást . . . a legorthodoxabbak szinte . . . s lesz a zsidók-ból három kaszt«. No, ez még a Reich járószalagján tánczoló külön felekezetről álmodozó rabbiknak sem jutott még soha eszébe.

A fejezet pointját azonban a statisztikai konkluziók képezik. *1443 millió lélek* a föld lakossága. Ebből 856 millió pogány, 180 millió mohammedán, 7 millió zsidó, 180 millió protestáns és *220 millió katolikus*. De ebből le kell vonni az intelligentiának nagy tömegét, melyet a Schopperek, Zalkák, Steinerek és Hornigok ördögszülöt-teknek gunyolnak. »Ez a fogyatékos 220 millió törpe ki-sebbség az 1223 millióhoz képest! . . . Urak, a keresz-ténység 2. milleniumára ez a fogyatékos 220 millió való-ban csekélység! . . . Az első milleniumra a kereszténység-ben nagy szakadás állott be, a nyugati, római és a keleti egyházra és midőn a második milleniumnak épp a felére érkezett, megtörtént a nyugati egyházban is a nagy szakadási reformáció! Az első nagy szakadástól a refor-mációig már csak 500 év kelet! . . . Ebből én arra következtetek, hogy a pápaság nem hódít! abból nem lesz világtheocratia! . . . A 2000 év bizonyítja és a ke-

resztény-milliók felének elpártolása!« . . . Végül kifejti szerző, miképpen képzei ő az egy akol és egy pásztor-ról szóló jóslat megvalósulásának lehetőségét. »Az egy Istenben való hit, mely bálványozást nem tűr, továbbá az Isten és ember iránti szeretet. . . . Én úgy gondolom, úgy látom, ezen dogmákban fog egyesülni az emberiség. . . . *A külső vallási szertartás marad* a világtájak izlésé-nek megfelelő, de megtisztulva a bálványozás salakjától. . . . Ez, úgy látszik, az emberiség vallásos haladásának útja . . . Az értelmiség ma is szemlátomást halad ezen vallásegység felé, a lényegeken.

No, ezt nem fogja aláírni az egyedül üdvözítő val-lásnak egy papja sem, de örömmel üdvözölné a zsidó-ság, mely többet soha sem kívánt, többre soha sem töre-kedett, a zsidóság, mely soha sem akarta vallási szertar-tásait másokra rákényszeríteni, akkor sem, mikor hatal-mas volt. Egy Istenben való hit és emberszeretet, jog és méltányosság, ez az, a minek általános, az egész emberi-ségben való elterjedését várja Izrael, hirdették a zsidóság lánglelkű prófétái és bölcsői, hirdette maga Jézus is, ki akkor, midőn arra a kérdésre, mi a vallás és a próféták foglalata azt felelte: »Halljad Izrael, az Örökkévaló a mi Istenünk, az Örökkévaló *egyetlenegy*, ez az első pa-rancsolat« nem gondolhatott arra, hogy épp az ő neve lesz az, melylyel az *egy istenség* szent fogalmán fognak hatalmas rést ütni, midőn az egy helyébe haromságot fognak odaállítani; midőn pedig Mózes e tanát: »Szeresd felebarátodat, mint Önnönmagadat« a vallás második parancsolatjának mondja, nem álmodhatta, hogy az ő földi sáfárjai e szeretet nevében gyűlöletet és türelmet-lenséget fognak hirdetni és gyakorolni, hogy az egy akol és egy pásztor korának közeledését fegyverrel és mág-lyával fogják siettetni azok, kik az ő tanát hordják ajkaikon.

(Vége köv.)

Dr. Ungár Simon.
szegvárdi főrabbi.

»Salle judaïque.«

Páris, 1894. jun. 12.

A Louvreban, ahova minden becseset összehordtak királyok és bőkezű adományozók, hogy amit emberi kez és elme évezredek át teremtett, mint a képző üdvöset remekeit, ha részletesen is, de együtt legyen: van egy kis terem a következő felirással: »IX. Salle judaïque«. Nagyon kevesen ismerik még a Louvre állandó látogatói közül is, mert eltekintve attól, hogy csak alig egy pár éve van, oly félre esik, hogy az ember míg az egyip-tomi sphinxek bámulásába van elmerülve, egész észrevét-lenül halad el mellette.

A Salle Judaïque nem gazdag; tán a legszegényebb osztálya a világhírű muzeumnak. Egészen elenyészik a görög, római, egyiptomi tárlatok gazdagságával szemben és eltölpül az etrusk, khald és assyr-korbeli maradványok mellett is. De az, ami benne van becses, megihlető. Mikor a phöniciái régiségek termén áthaladva, megpillantottam az egész külön stílusú két szobát föliratával, különös, áhitatos érzés fogott el. Az az érzés egészen más volt, mint amelyet a milői Venus bájának szemlélete keltett bennem, vagy amit Raphael, Murillo, Van Dyk remekei-nek csodálása közben éreztem. Mintha a lelkemet egy egészen új világ lehellelte érintette volna meg, elfogódva léptem át a küszöböt. Czinizmustól elgyötört lelkem föl-engedett és szabad utat engedett érzéseinek. Pedig én istenem, nem volt ott semmi egyéb néhány romnál, kő-koporsónál. De minden emlék meglevenedett lelkem előtt

és abból az oszloptöredékből, mely a jeruzsálemi templom romjaiból került ide, képzeletem fölépítette az egész, világgraszáló fényes templomot, Czionnak egykori ékét büszkeségét.

Ott jártam a fényes, aranyozott oszlopoknak alatta, láttam napsugárban fényleni az isteni törvényeket őrző frigyládát, körötte a hófehér szakállu főpappal és a dalos leviták szolgálatteljes seregével. És zengett az ének és a zsoltárok dicsőítették az Urat... És a szentély előtt és körül beláthatatlan sokaságu nép áhítatba elmerülve figyelt a főpap szavára és halkán zsongott ajkukról a zsoltárok mélabus, főséges melódiája...

De ime, hisz egészen másra kellene, hogy hangoljon a Salle Judaïque egyszerű volta, a többi teremk fényéhez szinte szegény egyszerűsége! Hova tűntek a Napoleon-terem gazdag aranydiszei, a csodálatba ejtő freskók a boltozatokról? Hisz itt nincs egyéb semmi, mint egy hosszukás kis alacsony szoba, a zsinagógák egyszerűségére emlékeztető szegényes, mondhatnám semmi díszszel! De ez a szándékos egyszerűség oly jól esik ezekhez az emlékekhez, melyeknek nem a ragyogó volta, de a hozzájuk fűződő emlékezet adja meg igaz értékét.

A terem e sajátságos jellegét Claude Perrault, XIV. Lajos építész adta meg, akinek tervei szerint készült. Félig téglavörösre festett, boltozatos falak, fekete szegélyzettel. Palesztina ókori emlékeiből csodálatosan kevés jutott a Louvrenek, melynek vezetősége mindazáltal külön termet rendeztetett be a számukra és ezt 1891. augusztus 18-án nyitotta meg a publikum számára. Azok az emlékek, amik benne vannak, F. de Saulcy, Clermont-Canneau és Luynes herczeg adományai, a közepén emelkedő hatalmas oszlop részletei pedig egy angol társaság jóvoltából kerültek ide, akiknek jóval gazdagabb tárlatuk van judaisztikus emlékekből. A teremből balra egy másik nyílik, mintegy folytatásul ennek, melynek emlékeit most rendezik csak s éppen ezért nincs is még megengedve a belépés.

Különben is az érdekesebb és fontosabb emlékek ebben a teremben vannak. Mindjárt szemben a belépővel emelkedik egy jókora oszlop, régi héber felírásokkal, kevéssel a biblia írása után következett korszakból. Körötte a falakon oszloprészek, faldíszek Josaphat sirjából, Sour-Bahar sirjának záróajtaja és egy királyi sir belső aijtaja. Régi zsidó építményekből darabok, csillagrészek, vedrek, egy állványon vízfordó és víztartó kőannák, kancsók. Nehány szépen faragott díszítmény a bírák sirjából, melyeknek finom faragott volta nem kis művészi fejlettségre mutat őseinknél, kik az építészetben, ha nem is érték el az assyr és egyiptombeli gazdagságot, de művészieség tekintetében nem maradtak mögöttük.

Jobbira a falon van a terem egyik legértékesebb műemléke, egy moabita szobor, melyet Schihau mellett Redjom-el-Aabed faluban találtak. Egy bas-relief szobormű félig térdelő harczost ábrázolva. Régi írással másolatai és egy üveg közé ékelt írásemlék tölti be a jobboldali ablakfülkét. Arrább egész épségükben megmaradt részletek a királysirokból, oszloptöredékek és a jeruzsálemi templom egyik oszlopfeje, szép fehér márványból. Ennél állottam legtovább, mert kétségtelenül legértékesebb emléke a teremnek. De sokáig állottam egyedül és az ott lézengő őről megkérdeztem, hogy mindig ily kevesen látogatják-e a Salle Judaïque? Szokott francia bőbeszédűséggel beszélt el, hogy a terem nem oly régi, mint a többiek, egy kissé félre is esik és a legtöbb látogató észrevétlenül megy el mellette.

— De tessék monsieur egy kissé várakozni, — folytatá — úgy egy óra tájban naponta eljön egy aggasztán, ű nem ismeri mifajta nemzetiségű, az eláll vagy

egy órahosszat a teremben. Már egy év óta rendes vendége a Louvrenek, azt mondják valamikor lengyel rabbi volt.

Nem sokáig kellett várakoznom és egy tiszteletre méltó aggastyán lépett a terembe. Nem árulta el tipikus ábrázatán kívül semmi az egykori lelkipásztort, amint itt az Égalité, Liberté, Fraternité hazájában egyáltalán nehezebb különválasztani zsidót és nem zsidót. Csöndes, áhítatos lépésekkel járta körül a termet, és mintha most először látná, sorba megvizsgált minden műemléket. Legtovább állott a jeruzsálemi templombeli oszlopmaradványnál. Mit gondolhatott vajjon? Tán az ő lelkében is ugyanazok a gondolatok öltöttek szárnyat, amik elfogták az imént az én lelkemet is? Tán ugyanazok az érzések viharzottak bensejében, megsulyosodva a kétszeres honatalanság keserű érzetétől? Ki tudja? De az áhítat, melylyel egy jó félóráig mintegy álmadozva járt itt, ezt engedte sejtetnem.

Mielőtt elment, tiszteletteljesen köszöntöttem. Ő meglepetve, hogy kivüle más is annyi ideig tudott gyönyörködni a Salle judaïque emlékeiben, barátságosan viszonzta és lassu léptekkel hagyta oda a képzelete alkotta fényes templomot, hogy másnap ugyanazzal az áhítattal lépje át küszöbét.

Akit Párisba hoz a végzete és a Louvre antiquitás egyiptiennes-jei között nem feledkezik meg az isten választott népéről sem, térjen kissé jobbra és szenteljen pár rövid perczet a Salle judaïquenak is. *Róna Béla.*

Esti dal.*

*Alkonyi szellő jött a lakomba,
Estelt bánat sír a dalomba,
Nappali bűnért esteli bánat
Készlet imára, látva hibámat....
Éjj van a házban, bí a szivemben —
Oh, Uram! Isten! nincs a ki védjen!
Nincs aki védjen kívüléd engem!
Víg alakokkal jártam a fényben,
Oh, de felednek ők a sötétben....
Gögteli álmok oszladozóban,
Büszke remények roskadozóban —
Ugy tudom én meg könnyvel a szemben:
Nincs aki védjen kívüléd engem!
Nincs aki védjen kívüléd engem!
Küzdtem a létnek tengere ellen
Minden erőmmel, csak Teveled nem —
Nincs evezőm már, törve a csolnak,
Vesztve reményem, kétes a holnap:
Búban-e, bajban tengetem éltem?
Lesz-e, ki védjen kívüléd engem!
Kivüled engem nincs aki védjen!
Este van, érzem, csöndbe' leszállnak,
Súgva suhannak szerte az árnyak,
Oh, Uram! Isten! álmod a szemre!
Szende reményt küldj bús kebelembe!
Éjjeli rémtől védj meg a lelkem —
Nincs aki védjen kívüléd engem!
Nincs aki védjen kívüléd engem!*

Dr. Kiss Arnold.

* Mutatvány szerzőnek sajtó alá készülő, a »Vallásos versek« című kötetéből.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése június hó végén lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Egész évre	8 frt — kr.
Fél évre	4 » — »
Negyed évre	2 » — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak:

Egész évre	7 frt — kr.
Fél évre	3 » 50 »
Negyed évre	1 » 75 »

Ujonnán belépő előfizetőknek megküldjük

A MESSIÁS

ezimű, folyó regényünknek eddig megjelent folytatásait.

Az »Egyenlőség«
szerkesztősége és kiadóhivatala,
Budapest, Józseftér 10. sz.

Hirek.

A kassai esethez.

E lapok előző számában kimutattuk, milyen esztlenség az a feltevés, hogy a nagy port felvert kassai esketési esetről a menyasszony az eskető fiatal rabbinak lett a felesége, pusztán azért, mert a gyűrűt a rabbi és nem a vőlegény húzta a hajadon ujjára. Megjegyeztük azt is, hogy legfőlebb arról lehet szó, hogy a fiatal férj még egyszer keljen egybe a feleségével, de ezt is csak abban az esetben, ha igaz, mit többen hirtelre (és mit az »Egyenlőség«-nek is megírtak), hogy t. i. a fontos kötési formulát, a »Haré at m'kudesez li b'tabaasz zu k'dasz Móse v'-Jiszroél«-t (légy im' nekem szentelve e gyűrű által Mózes és Izrael vallása értelmében) csak az esketést végző rabbi mondotta el, mikor a menyasszony ujjára segítette a gyűrűt és a vőlegény, mint kötelessége lett volna, utána nem mondotta. Arról, hogy az eskető rabbinak el kelljen válnia a fiatal asszonytól, mert az az ő és nem vőlegény feleségévé lett, csak maga a tudatlanság beszélhet, mert hiszen a rabbi és a menyasszony közt nem volt előzőleg szó sem házasságról; minél fogva hiányzott köztük az egyetértés, azaz a házasságba való előleges beleegyezés, mi a rabbinikus törvények szerint feltétlen és főkövetkező a házasságnak; meg aztán a gyűrű is, melyet a rabbi a menyasszony ujjára huzott, nem az övé volt, hanem a vőlegényé, a minél fogva az illető hajadon nem válhatott a rabbi nevére még akkor sem, ha meg is lett volna köztük az egyetértés. (Az új asszony különben az esküvő után nászutrá ment férjével és a rabbi is csak később tudta meg, hogy az esküvőn (az elsőn, melyet mint kassai rabbi végzett) állítólag olyasvalami történt,³ minek történnie nem kellett volna.

Mindezt kimerítően kifejtettük lapunk előző számában s hozzá tettük, hogy ha nem áll a híresztelés, hogy t. i. a vőlegény hallgatott volna, mikor a rabbi a »Haré«-t mondotta, hanem utána mondta ő is, akkor a kötött házasság teljesen befejezett és rituáliter minden tekintetben érvényes házasság, melynek kötésénél leg-

főbb az a kis hiba történt, hogy a rabbi segítette a leány ujjára a gyűrűt, mihez neki tulajdonképpen semmi köze.

Megelégedésünkre szolgál, hogy felfogásunk ebben a kérdésben tökéletesen összévág a hivatottak ítéletével, kik az ügyet meghánylák-vetették és kik egészen úgy fogták fel és úgy döntöttek el a kérdést, mint mi tettük az »Egyenlőség« előző számában.

Liebermann Kálmán, kassai főrabbi f. hó 19-ikén beküldötte hozzánk héber levele másolatát, melyet a Kassán felmerült többször említett esketési kérdésben az ország legnagyobb rabbinikus tekintélyéhez, Bloch Mózes rabbihoz, az országos rabbiképzőintézet ősz elnökéhez intézett. Szakszerűleg, kimerítően, pártatlanul ez a levél ismerteti legelőször az esetet és — úgy értesülünk — a szeminárium feje tökéletesen magáévá tette az ebben a levélben kifejezett nézetet; ezért és érdekességénél fogva is a levelet egész terjedelmében szósz szerinti magyar fordításban közöljük. A kassai főrabbi ezt írja:

Tiszteletteljes üdvözlét a hatalmas férfinak, az egész világon ismert gaonnak, a rabbik rabbijának, a kor díszének, rabbi Bloch Mózesnak, fáklyája világítson örökké. Országos főiskola Budapest.

Kopogni merészkedem dicső gaonságod ajtaján, hogy tanítást kérjek ajkaidtól, mely igazságot hirdessen nekünk a következő esetre vonatkozólag.

Egy rabbi esketést végzett, melyről tanuk azt vallják, hogy nem folyt le úgy, mint kellett volna. A meszader kidusin (eskető) nem mondta a vőlegénynek, hogy huzza a gyűrűt a menyasszony ujjára, hanem a vőlegénytől ő vette át a gyűrűt és elmondta a vőlegénynek együtt a »Haré at...ot, miközben a menyasszony ujjára ő (az eskető) húzta a gyűrűt. A városban, folyton terjedve, híre kelt, hogy a meszader kidussin magával eskette meg a menyasszonyt, kiindulva egyik rabbi-úlnok szavaiból, melyek szerint a menyasszony nemcsak, hogy nem lett felesége vőlegényének, hanem kérdéses: nem kell-e formális válásnak történnie a meszader és a menyasszony közt (azaz, mert kétes, nem lett-e neki feleségévé). [A hírlapok azt írták, hogy én ítélkeztem így, de ez nem igaz, mert én kezdettől fogva nem így gondolkoztam; remélem is, hogy az igazság, isten segítségével, mihamarább ki fog derülni és tisztázódni mindenki szemeláttára.]

Megkérdeztem az eskető rabbitól, hogy történt az eset? Az azt felelte, hogy nem egyedül, hanem a vőlegénnyel együtt húzta a gyűrűt a menyasszony ujjára, de mert a vőlegény kezét ő vitte a menyasszony kezéhez, azt hitték a tanuk, hogy ő húzta a menyasszony ujjára a gyűrűt, mert ők háta mögött állottak és magát, az esketés cselekvését nem látták jól (Tanukat arra, hogy az esketést végig nézzék, nem rendelt ki. **):

En azt mondtam erre, hogy nézetem szerint, semmi kétség az iránt, érvényes-e az esketési aktus, sőt ez még akkor sem kérdéses, ha minden úgy történt, mint a tanuk vallják.

Nem kétséges először azért, mert ha a tanuk látták is, hogy a meszader kivette a gyűrűt a vőlegény kezéből, de azt nem hallották, hogy a vőlegény kijelentette volna, hogy a gyűrű tulajdonáról lemond a meszader javára, ennél fogva a gyűrű nem képezte a meszader tulajdonát és ezért, még ha akarta volna is a meszader saját magával esketni a menyasszonyt, azzal a gyűrűvel nem

* Tehát a vőlegény is mondta. Ezzel elesik az egyetlen ok, mely miatt a kötést meg lehetne támadni. Szerk.

** Elő van írva, hogy az esküvőre két tanut kell kirendelni. hogy ez nem történt, mindenesetre mulasztás. Szerk.

tehette, mert (tisztá paragrafus, hogy) a ki oly tárggyal, mely [nem a tulajdonát képezi, asszonyt esket meg magával, az esketés semmis. (Ezzel érvelt az eskető rabbi is.)

Másodszor, minthogy a menyasszony azzal a szándékkal ment esküvőre, hogy felesége legyen vőlegényének és maga a meszader is az esketés előtt szívére beszélt az arapárnak, hogy köztük örök szerelem lakozzék, ennél fogva a menyasszony mindenesetre abban a hiszemben kellett, hogy legyen, miszerint a gyűrűnek ujára való huzása a meszader által hozzá tartozik az esketési aktushoz, de semmi esetre sem bihette, hogy ez azért történik, hogy ő a meszadernak legyen a felesége. A menyasszony tehát mitsem tudott arról, hogy ő a meszadernak legyen a felesége; minél fogva hiányzott a menyasszony tudása és beleegyezése; már pedig asszonyt tudta és beleegyezése nélkül senki feleségül nem vehet.

Harmadszor, minthogy a vőlegény ott állott a menyasszony oldalán és a meszader végezte az esketést, mindnyájan, a kik ott voltak, látták és észlelték és mindnyájan határozott tudással tudták, hogy a meszader *nem magával esketi meg a menyasszonyt*, minél fogva, még ha úgy is történt minden, mint a tanuk mondják, a közönség tanuskodik róla, hogy a meszader csak zavara folytán nem adta vissza a gyűrűt a vőlegénynek, hogy ő huzza a leány ujára, és tanuskodik róla, hogy a meszader semmiféleképen nem akarta saját magával megesketni a menyasszonyt. De különben is, minthogy a vőlegénynek azt mondta a meszader, hogy mondja utána szóról-szóra: »Haré at m'kudesz li« stb. és minthogy a vőlegény ezt szóról-szóra utána is mondotta, nincs ennél nagyobb bizonyíték, hogy a meszadernak legtávolabbról sem volt szándékában, hogy a leányt saját magával eskesse meg.

Mindezeknél fogva szó sem lehet arról, hogy a meszader és menyasszony közt kidusin forognának fenn, hanem szó lehet arról, nejjévé lett-e a menyasszony vőlegényének és nem szükséges e, hogy csendben két tanu előtt még egyszer egybe keljen vele. Mert hisz a meszadék saját szavai szerint nem látták az esketési aktust, a minél fogva a kidusin *tanuk nélküli kidusin* voltak, mert a nászok rokonok, a többi nép meg nem figyelt a kidusin aktusára.

De erre a kérdésre is, szerintem, az a felelet, hogy még ha a híresztelés szerint történt volna is, hogy t. i. a meszader maga huzta a gyűrűt a menyasszony ujára, akkor is a kidusin a menyasszony és vőlegénye közt teljesek és minden kétséget kizárók, mert egyszerű halacha Even haézerben (29. 5.) hogy a kidusin érvényesek oly esetben is, ha a férfi azt mondja pl. az ebbe beleegyező nőnek: im vedd ezt az értéket, mely az enyém, és általa légy szentelve barátomnak stb. Ha a kidusin ily esetben is érvényesek, mennyivel inkább érvényesek a mi esetünkben, hol maga a vőlegény mondotta: légy im szentelve nekem *e gyűrű által*, azaz a mi esetünkben azon gyűrű által, melyet a meszader most huz ujadra.

De a meszader szavai szerint is, melynél fogva *tanu nélküli kidusinnal* állunk szemben itt, teljesen érvényesek a kidusin, mert szerintem támaszkodhatunk Chaszam-szófer nézetére (Even haézerhez) 706. 100, mely szerint nyilvános esketéseknél, melyek nagy közönség előtt történnek, a kidusinnak tanui mindanyian, kik ott az esketésnél jelen vannak.

Mindazonáltal, tartva a tévedéstől, nem támaszkodom belátásomra, annál is inkább, mert bizonyos oldalról nyilatkat és villámokat szórnak és fellármázzák a világot, hogy kétség forog fenn, nem-e másnak a felesége, a kívül a vőlegény él, és én kötelességemnek tar-

tom, hogy más nézetre is hallgassak, hát ha a bizonyítékok, miket felhoztam, tévedésen alapulnak; azért terjesztem elő kérésemet, hogy gavutagod dicsősége meglatnana bennünket a halachát ebben a kérdésben.

Im ezek voltak szavai szolgádnak, ki bocsánatért esedezik, hogy merészkedett téged fárasztani, a te nagyságod előtt meghajoló

Lieberman Kálmán.

Mint említettük, a rabbiképző intézet elnöke tökéletesen helyeselte a kassai főrabbi felfogását, mely szerint a dr. *Handler Simon*, kassai rabbi és hitszónok által végzett kérdéses esketés teljesen érvényes és nem forog fenn szükége semmiféle pótesküvőnek.

*

Dr. *Handler Simon*, a fiatal kassai rabbtól, ki a sokat tárgyalt esketést végezte, a következő sorokat vettük:

Igen tisztelt szerkesztő ur!

Igen örülök, hogy bár részünkről nem tájékoztatva, az ügyet tárgyilagossággal fogta föl, összefoglalván a tényállást, hogy a vőlegény a formulát világosan mondotta, és maga tolt a gyűrűt az ara ujára.

Értesitem egyszerismind, hogy a fölmerült ügy a nyilvánosság elé — értve ez alatt a sajtót — csak akkor jutott, mikor az egésznek további firtatása már tárgyalanná vált, a mennyiben a házassági eset a hitközség anyakönyvvezetője, a főrabbi ur által az anyakönyvbe már bevezetett.

Magam részéről tisztában voltam és vagyok azzal, hogy részemről hiba el nem követtetett, annál is inkább, minthogy az esketési funkciókban úgy is mint a rabbiképző-intézet növendéke, úgy is mint rabbinak fia, és úgy is mint a ki esketést már azelőtt *nem egyszer* végeztem, járattan nem vagyok.

Engedje meg, hogy még azon megjegyzésére vonatkozva, hogy községünkben vannak olyanok, kik ügyelve várják, hogy a fiatal rabbi mikor követ már el hibát, elismerjem, hogy ez igaz, de hozzá tegyem, hogy viszont tulnyomó számban vannak olyanok, kik fiatal rabbijuk iránt rendületlen bizodalmat tanusitanak. Ennek igazolására említem meg, hogy seuósz-ünnep első napján községünk jelentékeny tagjainak zöme élénk népgyűlést tartott, mely irántam való bizodalmt és ragaszkodását kifejezte és ennek tolmácsolására hozzám 30-tagu küldöttséget küldött, melynek vezérszónoka dr. *Engel Jakab* ur, a község intelligenciájának és életképes elemének hozzám való ragaszkodását és irántam való bizalmát hangsúlyozta.

Ezt önnek, tisztelt szerkesztő ur, személyes tájékoztatására vagyok bátor közölni, kérem egyszerismind levelem tartalmát közzé tenni.

Maradva stb.

Dr. *Handler Simon*,
rabbi.

— Tisztelgések az új vallás- és közoktatásügyi miniszternél. Az országos iroda elnöksége, mint már mult héten megírtuk, f. hó 17-én tisztelgett b. Eötvös Loránd miniszternél, a ki felette szívesen fogadta a hozzá intézett üdvözetet és a megjelentekkel hosszasan beszélgetett. Az iroda vezetői avval a benyomással távoztak, hogy a miniszter méltó utóda lesz nagycvü atyjának, a zsidóság jóltevőjének, a ki már egy negyedszázad előtt hangoztatta annak szükségét, hogy az izraeliták ne csak polgári s politikai jogok, hanem vallásuk tekintetében is teljesen egyenjogúak legyenek hazánk keresztény lakosaival. — Az orthodox közvetítő bizottságnak egy 25 tagu küldöttsége f. hó 20-ikán tisztelgett az új kultuszminiszternél. Eötvös Loránd báró a tisztelgőket szívélyessn fogadta és a küldöttség tagjaival barátságosan

társalgott. — Nem tehetjük, hogy ebből az alkalomból is — enyhén szólva — csodálkozásunkat ne fejezzük ki a közvetítő bizottság eljárása fölött, mely akkor, mikor 13 rabbit vezet a miniszter elé, ezeknek és a Budapesti székelő közvetítő bizottságnak a nevében a nagyváradi hitközség jegyzője üdvözlí a minisztert. Ennyire nem szabad kompromittálnia az orthodox rabbinusi kart még a közvetítő bizottságnak sem. Mit is tartson a magyar kultuszminiszter egy több száz tagból álló papi karról, melyről azt kell feltételeznie, hogy nincs közte senki, ki képes volna egy kis magyar beszédet elmondani? Pedig, ha nem is sokan, de hála Istennek, vannak már az orthodox rabbik közt is, kik szépen beszélnek magyarul. Nem említjük csak az abaujszántói főrabbit, a tudós *Lipsitz* Lipótot, ki egyszersmind a közvetítő bizottságnak is oszlopos embere. Vagy tán éppen jeles tulajdonságai miatt kegyvesztetté lett Reich Ignác udvarában?

— **A két házról.** A házassági törvényjavaslatnak főrendiházi sikere után nyugodtabb mederbe tér a közvélemény, és a törvényhozás is hozzáláthat egyéb teendőihez. A házassági törvényjavaslat főrendiházi részletes vitája csak két olyan újabb momentumot tüntet föl, melyek közelebből érintik a mi olvasóinkat is. Az egyik *Andrássy* Aladár gr. új paragrafusa, mely az elaborátumba 149. §-nak kerül meg az ehhez fűzött igazságügyminiszteri kommentár; a másik pedig a Keglevich-féle indítvány. *Andrássy* gr. új paragrafusa, mely 35 szótöbbséggel győzött, szösz szerint ez: »Ezen törvény a házasságkötésre vonatkozó vallási kötelezettségeket érintetlenül hagyja.« A miniszter szerint a dolog természetéből következik, hogy a törvény nem érinti a vallásos kötelezettségeket, mert a törvény csak a polgári kötelezettségeket szabályozza. Ezek szerint tehát mindazok a formák, melyek a vallásos kötéshez ezelőtt szükségesek voltak, vallásos kötésnél ezentul is érvényben maradhatnak. Viszont azonban a dolog természeténél fogva *elmaradnak a polgári kötés érvényét nem befolyásolja.* — A Keglevich-féle indítványban, hogy a polgári tisztviselő figyelmesse a házasságra lépő feleket, hogy egyházi házasságra lépés tekintetében vallási kötelezettségüknek még nem feleltek meg magával a polgári kötéssel, — az *Andrássy*-féle paragrafus gyakorlati értékét látjuk emelni, bár összefüggő voltakra a főrendiházban senki sem figyelmeztetett. A törvénybe ezt a Keglevich-féle indítványt nem foglalták bele, de az igazságügyminiszter kijelentette, hogy e kíváncsi a végrehajtási utasításban figyelembe fog részesülni. — A képviselőházban szintén fontos kijelentések történtek. A miniszterelnök a jövő munkarendjét terjesztette elő s ennek során azt kérte, hogy a *zsidó vallás recepcziójára vonatkozó törvényjavaslatot is még a szünetek előtt*, lehetőleg a legközelebbi napokban tárgyalják le. A dolog egyszerűsítése végett Madarász Eötvös-párt nevében a recepczióról és vallásszabadságról szóló törvényjavaslatokat egyszerre kívánta tárgyaltatni, a mi ellen, ha külön szavazás történik, a miniszterelnöknek kifogása nem lett volna. Többek hozzászólása után azonban a külön tárgyalásban állapodtak meg és a ház azt is elhatározta, hogy a jövő hét során a vallásszabadságról szóló törvényjavaslat tárgyalása után a recepczióról szóló is a plenum elé kerüljön. Hogy a főrendiház is a szünetek előtt fog-e foglalkozni a recepczionális törvényjavaslattal azt e pillanatban még nem tudjuk, mert a miniszterelnök a főrendiház munkarendjére nézve még nem nyilatkozott. Valószínűnek tartjuk azonban, hogy a tárgyalást a főrendiházban el fogják odázni az űszre, mert a főrendiházi ellenzék amugy is

nagyon türelmetlen lévén már, a kormány aligha szándékozik a hírt tovább feszíteni.

— **Mozgalom a bécsi magvásár ellen.** Előző számunkban már jeleztük a magyar magkereskedők állásfoglalását az antisemita csilagzatban utnak indult ez idei bécsi magvásárral szemben. Magunk is kívántuk, hogy kereskedőink ne menjenek Bécsbe avégből, hogy ott a saját pénzükért anisemitákkal inzultáltassák magukat. Az e tárgyban f. hó 20-án Budapestre egybeült nagygyűlés ki is tett magáért. A szabadelvű Magyarország fiai — tartozzanak bárminő felekezethez — nem nyújthatnak módot arra, hogy a felekezeti gyűlések vak denevérei ünnepet üljenek. És a gyűlés, melynek elnöke *Szávoszt* Emil volt, egyhangulag határozott. Egyetlen hang sem akadt, mely szöszölője lett volna az antisemita tüntetésekkel megtenyegetett bécsi magvásárnak. Sőt a napilapok is, melyek erről a határozatról tudomást vettek — az egyetlen »Hazánk« kivételével, mely most papireverendákon tengődik — unisono helyeselték az állásfoglalást. Érdekesnek találjuk a resolúció ideiglatását: kimondatott, hogy: 1. Minden tagja becsületbeli köteletségének tartja, hogy az 1894. év folyamán Bécsben rendezendő nemzetközi gabona- és magvásáron meg nem jelenik. 2. Elvárja az értekezlet a bécsi nemzetközi gabona- és magvásár rendező-bizottságában szereplő magyar czégektől, hogy állásukról lemondanak (Már meg is történt!), ha pedig nem tennék, ott csakis saját személyüket képviselhetik. 3. Az értekezlet kiküld egy 100 tagu bizottságot, mely országos mozgalmat indít a bécsi nemzetközi gabona- és magvásár látogatása ellen és eljárásának eredményéről jelentést tesz az annak idején egybehívandó értekezletnek. Es a vidék is méltóan csatlakozik a mozgalomhoz. Ma már Miskolcra és Aradról vannak előttünk tudósítások, melyek arról adnak hírt, hogy az ottani kereskedők nem vesznek részt a bécsi magvásáron és Miskolcra Weisz József a gabonacsarnok elnöke, ki a bécsi magvásár rendező bizottságának tagja, a mandatumot az idén visszautasította.

— **Uralkodó herceg a zsinagógában.** Lajos bajor herceg pfälzi utazása alkalmával nemrégiben meglátogatta a kaiserslauterni, neustadti és landaui zsinagógát. Fia példáját követte az apa, Luitpold regens herceg is. A kaiserslauterni látogatás ünnepélyes aktussal történt. Landsberg dr. ker. rabbit és több hitközségi tagot még a peronon bemutattak az érkező hercegregensnek, a ki ezután nagy kísérettel vonult a zsinagóga elé, hol a rabbi köszöntötte. A regens herceg »szívesen« köszöntö meg a »hazafias beszédet«, bemutattatta az előjárókat és egész kíséretével bevonult a zsinagógába, a hol orgonaszóval fogadták. Az előkelő látogató egészen az oltártéren levő fölölvásó asztalig ment s itt megállott, míg a rabbi, engedelmevel, kinyitotta a frigyládát és imát mondott előtte. Majd a rabbi tórát vett karjára és a szöszékről mondott imát az uralkodó családért és a regens hercegeért, a ki a figyelemért megindultan mondott köszönetet. A herceg végül orgonaszó és a rabbi kísérete mellett vonult ki a zsinagógából, folytonosan kérdezősködve a látottak felől.

— **Zsidó alapítványok.** A német politikai lapok 39 olyan nagyobb alapítványról adnak hírt, melyek még meg nem kezdték működésüket. Ezek között találjuk a *Friedeberg* Henrik-féle 300,000 márkás, a *Levin* Vilmos-féle 780,000 márkás és a *Bleichröder*-féle egymillió márkás alapítványokat.

— **Egyetemi tanárok.** *Schlesinger* Lajos nagy-szombati születésű földinket, aki budapesti diák korában egy matematikai kérdés megoldásával nagy díjat nyert,

a berlini egyetemre rendes tanárrá nevezték ki. — Ugyancsak a berlini egyetemre neveztek ki egy másik zsidó tanárt, is *Rosner* Károly drt.

— **Uj egyetemi magántanár.** *Neumann* József dr. a budapesti orvosegyetemen e héten magántanári előadást tartott orr- és gégefőgyógyításból. Az egyetem az elődöt habilitálta.

— **A bécsi tud. akadémia** *Breuer* József dr. bécsi gyakorló orvost és *Goldschmidt* Guido drt, a prágai német-egyetem chemia tanárát levelező tagjaivá választotta meg.

— **A krakói tud. akadémia** *Dickstein* S. drt Varsóból és *Nathanson* L. dr. krakói tanárt levelező tagjaivá választotta meg.

— **Halálozás.** *Stern* Simon földbirtokos, ki jelentékeny társadalmi pozíciót töltött be, f. hó 17-ikén hosszas szenvedés után jobb létre szenderült. A régi kor embere volt, aki egészen önerejére támaszkodva küzdötte fel magát tekintélyes helyzetébe. Temetése nagy részvételt ment végbe. Uradalmi küldöttségekkel képviseltették magukat a végtisztességesádon, melyen *Kohn* Sámuel dr. pesti rabbi méltatta a megboldogultat. Az előkelő rokonság, név szerint *Stern* Frigyes és Fanny, hitvestársak: szüleik *Stern* Simon és Rozália, valamint fiuk József emlékére a következő jótékony összegeket adományoztak. A pesti izr. hitközségnek 20,000 frtot, a budapesti izr. orsz. siketnéma intézetnek 5000 forint, a Bródy Adél gyermekkórháznak 2000 frtot, a pesti izr. kézműves egyesületnek 500 frtot, a fővárosi szegényeknek 1000 frtot, a nagybárodai izr. hitközségnek 350 frtot, a nagyváradi szent egyeletnek 200 frtot, összesen 31,050 frt. — *Neuschloss* Adolf, egy fővárosszeri szivjóságáról ismert tekintélyes polgár, f. hó 21-ikén 67 éves korában jobblétre szenderült. *Neuschloss* Tivadar és Antal dr. fővárosi ügyvédek atyjukat gyászolják benne.

— **»Wärst net aufi g'stiegen, wärst net obi g'fallen.»** Tisztelt olvasóink kiállítják számunkra azt a bizonyítványt, hogy német, vagy plane sváb közmondásokkal nem igen élünk az »Egyenlőség«-ben, épp azért elnézik tán ez egyszer nekünk, hogy a sváb közmondásba botlottunk és hogy tőle szabadulni nem tudunk, mert nálánál pompásabban mi sem jellemzi helyzetét dr. *Kéry* Miklós, pozsonyi kir. táblai tanácsjegyző urnak, ki — mint a napi'apok írják — várva-várja a polgári házasság behozatalát, hogy feleségévé tehesse szive választottját, *Schreyer* Telka kisasszony, *Schreyer* József, csabai földbirtokos szépséges leányát, ki zsidó vallását megtagadni semmi szín alatt sem akarja. Lám azt mondja erre a sváb: »wärst net aufi g'stiegen, wärst net obi g'fallen«: ne keresztelkedett volna ki a bíró ur, nem kellene most epedni a polgári házasság után, hogy ne-jévő tehesen egy szép zsidó leányt. Dr. Kéry ur különben még más uton is segíthet majd magán. A polgári házassággal együtt behozzák a zsidó vallás receptióját is és ezzel együtt a *zsidó vallásra való áttérhetést*. Legyen zsidóvá a tanácsjegyző ur, nála az nagyon könnyen megy. Menyasszonyának ezzel nagy örömet szerez, mert nemcsak hogy megmaradhat zsidónak ő, de férje is az lesz, és ennél fogva természetesen a majdani — gyermekeik is. A vőlegénynek persze erre sem lenne szüksége, ha megmaradt volna annak, ami volt: zsidónak. Hja!: »Wärst net aufi g'stiegen, wärst net obi g'fallen«.

— **A vádért elítélve.** A »Danziger Ztg« jelenti, hogy a berenti törvényszék a minap elítélt egy Herrmann nevű özvegy asszonyt, a ki egy állítólagos rituális gyilkosság vádját föltalálta és terjesztette. Két hetet kapott. Hasonló büntetést kértünk mi is a mult alkalommal a rituális vádak terjesztőire és föltalálóira.

— **Térítő, mint zsidó kolonizator.** Mr. *Oliphant*, a híres angol emberbarát, kinek megvan az a bogara, hogy a zsidókat minden áron meg akarja téríteni és ki erre a célra vagytonokat adott ki már, anélkül azonban, hogy nagyobb eredményt tudna felmutatni, ujabban nagy birtokot vásárolt Palästínában, hogy több száz orosz zsidó családot telepítsen oda. A szerencsétlenek megváltóként üdvözölnék a nemes jöltevé, ha térítési kísérleteitől nem tartanának. Így *tíz* családot sem tudott összehozni a legnagyobb ígéretek mellett sem. Hisz ha hitlenekké akartak volna lenni apáik hitéhez, rég megszűnt volna rájuk nézve minden sanyargatás. Lennének orthodox keresztényekké és az atyuska még egy-egy rendjellel is kitüntetné mindegyiköket.

— **A szultán udvari orvosa,** *Elias* pasa, megkapta uralkodójától a legnagyobb török rendjelet, a medzsidie-rend nagy jelvényét. Egy másik orvos, de Castro dr. bey, az Osmanje-rend II. oszt. jelvényével dekoráltott.

— **Hitoktatás Ó-Budán.** A hitoktatási vizsgálatokat — mint nekünk írják — az itteni polgári és elemi iskolákban, valamint a talmudot tanulóknál f. hó 14—19-ike között ejtették meg. A kedvező eredmény a hitközség részéről a dicséretnek azt a reális módját vonta maga után, hogy a szorgalmas tanulók között 140 frtnyi díjat osztottak, a tanulóknak pedig külön honorárium fejében egy-egy 20 koronás aranyat adtak. A díjazáshoz a hitközség elnöke és alelnöke, kik a vizsgálatok ellenőrzésében is fáradhatlan részt vettek, jelentékeny összegekkel járultak. Hitoktatásban 600 növendék reszesült.

— **»Zsidó történetek.«** Lapunk főmunkatársának, *Haber* Samunak e sorok élén álló czimet viselő kötetje, mely elbeszéléseket tartalmaz, megjelent. A közel 11 ives könyv a szerzőnél (vá. zi-körut 53. sz.) vagy *Lampel* Róbert udvari könyvkereskedésében 1 frtjával megrendelhető.

— **Pálmak.** Egy igen szépen kiállított kötetet kaptunk ezen a czimen. Szerzője *Gerő* Attila. A 137 oldalas kötet tartalma zsoltárok és zsolozsmák, melyek tulnyomó nagy részben az »Egyenlőség« hasábjain jelentek meg. Maga szerző is, meg a neve is az »Egyenlőség« kreaturája és így bizonyos családi ünnep jelentőségével bír reánk a kötet megjelenése. Ez uttal csak a külsőségekre szorítkozván, még annyit konstatálunk, hogy a mi *Gerő Attilánk*, akinek egészen másként hangzó polgári neve van, *Gerő* Attilára változott, ami azonban se személy, se anyageserét nem jelent. Legközelebb a három koronába kerülő, *Kohner* Zsigmondnak, a pesti hitközség elnökének ajánlott kötetről, ezt bővebben is igyekszünk majd kimutatni.

— **A leMBERGI KIÁLLÍTÁSON** 140 pavillonban helyezték el a bemutatásra kerülő tárgyakat. 69 pavillon tulajdonosa zsidó, a mi egyuttal a zsidó iparosok tekintélyes részvétéről tanuskodik.

* **A Tarnóczy tűzoltószersz. és gépgyárrészvénytársaság** vasárnap délelőtt tartotta évi közgyűlését Bánó László elnökle alatt. Az igazgatóság jelentése szerint, melyet dr. Rosenberg Gyula jogtanácsos terjesztett elő, a társaság prosperált gépei versenyképesek s azok különféle kiállításokon nyertek kitüntetések. A jelentés kiemeli azt az örömdetes eseményt is, hogy Kossuth Ferencz az igazgatóságba belép s rendes műszaki tanácsos minőségben is a társasággal tíz évre szerződést kötött. A közgyűlés a jelentést tudomásul vette, valamint a mérleget s zárszámadást, s az igaz-

gatóságnak azt az indítványát is, hogy az alapszabályszerű nagyobb mérvű leírások után a tiszta nyereséget képező 34.385 frt 84 krból 1893. évi osztalék fejében, mint eddig, most is 6 frt osztalék fizetessék, 4385 frt 80 kr. pedig a tartalékalapba helyeztessék. A közgyűlés ezután el fogadta az igazgatóságnak amaz indítványát is, hogy a vállalat körébe ezentúl a mezőgazdasági munka és szerszámgépek nagybani gyártását felveendi, és gyári telepén egy nagy vasöntőt állít fel. E miatt a részvénytőket 2 millió forintba emelik, az újonnan kibocsátandó 100 frt névértékű 15.000 darab részvényre, melynek elhelyezése 110 frttal nagy részben már biztosítva van, s hogy a nagy közönségre nézve is megközelíthető legyen, az egész országban nyilvános aláírási íveket bocsátanak ki. Ezzel kapcsolatban módosították az alapszabályokat is, mire az igazgatóságnak és felügyelő bizottságnak eddigi működéseért köszönetnyilvánítás mellett a felmentést megadták. Az igazgatóságba bevásztották Kossuth Ferenczet, Bérczy M.-t, Bisitz Lajost, Helfy Ignácot, Landauer Fer. Józsefet, báró Nyáry Bélát, lov. Rothkugel Arnoldot, dr. Rosenberg Gyulát, br. Rudnyánszky Bélát, gróf Teleki Sándort és Tarnóczy Gusztávot, míg három igazgatósági helyet a főváros előkelő kereskedő és iparosával töltik be. Az alapszabály módosításának bejegyezhetőség a három helyet nyitva tartották. Ezután a felügyelő bizottságban rendes tagnak bevásztották Matuska Istvánt, dr. Ballag Istvánt, dr. Vándor J.-t, Brachfeld Siegfriedet, Feld Kálmánt. A közgyűlés után az igazgatóság nyomban megalakult s elnöke lett Kossuth Ferencz, alelnöke pedig báró Nyáry Béla.

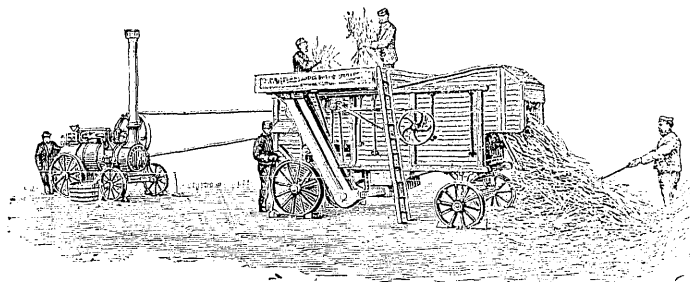
SAJÁT HAZAI GYÁRTMÁNY.

Rövidített sürgőnyezim: *Gazdasági gépgyár, Budapest.*

ELSŐ MAGYAR

GAZDASÁGI GÉPGYÁR RÉSZVÉNY-TÁRSULAT.

Gyártelep: *Külső váci-út 7. szám.*

GŐZCSÉPLŐ-KÉSZLETEK

valamint a gazdaságban szükségelt

összes gazdasági gépekben

== Saját hazai gyártmány! ==

Részletes ajánlatokkal, árjegyzékkel és minden felvilágosításokkal szívesen szolgál a fenti gyár

IGAZGATÓSÁGA.

Gőzcséplő-készletek ELSŐ RANGU minőségben.

Az érsekújvári izr. iskolaszéktől.

Pályázat.

Egy tanítónk nyugdíjaztatása következtében népiskolánkon egy 550 frtnyi évi fizetéssel díjazott osztálytanítói állás betöltendő. A héber, magyar és német nyelvben, valamint a torna- és énektanításban — ifj. istentiszteleti előimádkozásban is képesek — főlkéretnek, okmányaikat folyó évi július hó 15-dikéig alulirothoz beküldeni.

Érsekújvárott, 1894. évi június hó 20-án.

Drechsler Alajos,

a congr. izr. hitközség iskolaszéki elnöke.

A székesfehérvári izr. vallásközségtől.

Pályázat.

A székesfehérvári izr. vallás-községnél folyó évi szeptember hó 1-én 500 forint (ötszáz) évi fizetéssel díjazandó énekkarvezetői és baromfímetszői állás betöltendő. Csakis szép tenorhangú, zeneileg képzett és magyarul beszélni tudó oly pályázók kérvényei fognak tekintetbe vétetni, kik orgona-kiséret mellett az énekkar vezetésére teljes képességgel bírnak. Az eddigi működésről szóló bizonyítványokkal felszerelt kérvények (a családi állapot és életkor feltüntetésével együtt) folyó évi július hó 15-dik napjáig alulírt elnökhöz intézendők. Próbaelőadásra csak a meghívottak bocsájthatnak. Utiköltség megtérítésére csak a megválasztott tartathat igényt.

Székesfehérvároton, 1894. évi június hó 17-én.

Dr. Neumann Bernát,

hitk. elnök.

A tolna tamási izr. hitközségétől.

Pályázat.

A tolna-tamási izr. hitközségi elemi iskolánál elhalálozás folytán üresedésbe jött, 500 frt évi javadalmazással járó és f. évi szeptember hó 1-én betöltendő egyik tanítói állásra pályázat hirdettetik. Az ezen állást elnyerni óhajtok, kik a magyar és német nyelvet tökéletesen bírják és a hébert oktatni képesek, szíveskedjenek szabályszerűen felszerelt, családi állapotukat is feltüntető folyamodványukat f. é. július hó 15-ig alulirothoz benyújtani.

Tolna-Tamásiban 1894. június hó 15.

Dr. Gottlieb Salamon

iskolaszéki elnök.

A gödöllői izr. hitközségtől.

Pályázat.

A gödöllői izr. hitközségnél 600, esetleg 720 korona évi fizetés, természetbeni lakás és fél שחיטה javadalmazással egybekötött kántor שוחט ובורק וקורא állása betöltendő.

A קבלות, eddigi alkalmazás, kor és családi állapotot kitüntető bizonyítványokkal felszerelt pályázati kérvények f. hó 30-ig benyújthatók.

A megállapítandó költözködési átalányon kívül egyéb költségek meg nem térítetnek.

Gödöllő, 1894. június hó.

Herczeg Ignác,

hitk. elnök.

A kun-szent-mártoni orth. izr. hitközségtől.

Pályázat.

A kun-szent-mártoni orth. izr. hitközségnél f. évi szeptember hó 1-én betöltendő, 400 frt fizetés, lakás, egész sechita és a szokásos mellékjövedelemmel javadalmazott sakteri állásra pályázat hirdettetik.

Pályázók, kiktől megkívántatik, hogy jó előimádkozó, sóchet-ubódek, báal köre, móhel és paszkener legyen és hogy a magyar s német nyelvet teljesen bírja, — sziveskedjenek három tekintélyes orthodox rabbittól igazolt sakteri képességeikről, valamint erkölcsi magaviseletükről, életkorukról, családi viszonyaikról és eddigi működésükről szóló bizonyítványokkal felszerelt, sajátkezűleg írt pályázati kérvényeiket, melyek magyarul és németül fogalmazandók, f. évi június 15-ig alulírott elnökséghez beküldeni.

Próba-előimádkozásra csak a meghívottak bocsátatnak és az utiköltségek csakis a megváltottnak fognak megtéríteni.

Kun-Szent-Márton, 1894. évi június hó 12-én.

Dr. Neuberger Márk,
hitk. elnök.

„Szt. LUKÁCS-FÜRDŐ” részvény-társaság.

Újból felépült, kibővített, kényelemmel és pompával berendezett **ISZAPFÜRDŐ.** 430 □-méter nyitott, 120 □-méter zárt medenczéiben a kenes hévíz naponként négyszer megújul. Tag-zuhany, gőzfürdők stb. *Lukácsokról és fürdőkről küld prospektust az igazgatóság Budapesten.*

ÉPÍTKEZŐK FIGYELMÉBE!

Szállít közvetlenül gyári raktárakból:

román-czementet, portland-czementet, minden építési anyagokat.

Elvállal megrendeléseket:

Granitterazzo, Czementlapok, Mozaiklapok, Terracotta áruk, Tűzálló téglák hydraulikus mészre, Keramitlapok, Kelheimi lapok, Metlachi lapok, Kőfedélpép, Kéményrakványok

és minden építkezési anyagra.

Árjegyzékkel

ingyen és bérmentve szívesen szolgál

Székely S. Sándor
BUDAPEST,
IV., Kecskeméti-utca 5.

MATTONI

„Erzsébet” sósfürdője

gyógyhely BUDAPESTEN (Budán)

Idény ápril 29-től szeptember végeig.

Kiváló gyógyhatással bír

női bajokban és altesti bántalmakban.

Rendelő orvos dr. BRUCK J. (vigadó-tér) 1. szám.

Egészséges lekvés, jutányos lakások, jó vendéglő.

Pontos közlekedés a társaskocsikon reggeli 5 órától kezdve.

Állomási hely:

Ferencz József-tér, a régi Lloyd-épület közelében.

Poloskák, svábbogarak, csótánybogarak,

molyok, hangyák, bolhák, legyek stb.-ket
biztosan és gyökeresen kiirtja csak az én minden

ROVART IRTÓ POROM.

Dobozokban 1 frtjával, kisebb 55 és 30 krjával. — Azonkívül ajánlom különlegességeimet, úgy mint:

Különlegesség teljesen méregtelen

sváb- és csótánybogár-irtópor

csak 1 frtos és kisebb 50 kros dobozokban. — E por rögtön és oly módon hat, hogy egy órával alkalmazása után az összes sváb- és csótánybogarak elpusztítva kiséperhetők.

FULGURIN az egyetlen folyadék, mely foltok hátrahagyása nélkül a poloskát költésével együtt láthatólag és tökéletesen kiirtja.

FULGURIN

mindenütt és minden károsítás nélkül még a legfinomabb kárpiton (tapétán) vagy a mögött is sikeresen alkalmazható.

FULGURIN valóban csak 18 krajczáros üvegekben és 1 forintos literes palackokban. — Mindkettő ecsettel ellátva.

Molyokat és molyférgéket irtó és azoktól óvó por csak 1 frtos, 55 kros és 30 kros dobozokban. — **Elpusztíthatatlan mézgafujtatók**, melyek segítségével a rovar, moly- vagy oroszbogárpor egyformán szét-szórható és a legkisebb hasadékból belövelhető. Egy darab 40 kr.

Cs. és kir. sz. a maga nemében egyetlen hatású patkány- és egérirtó-szer (nem mérgező, csakis rágó állatoknak halálos). Egy bádogdoboz 1 frt, 6 doboz 5 frt o. é.

Vidéki megrendelések 1 frton alul nem eszközöltnék. Nagyban vevők jutányos árleengedésben részesülnek. Az összes fentnevezett gyártmányaim megfelelő magyar és német használati utasításokkal el vannak látva. Valódi minőségben, nagy és kisebb mennyiségben kaphatók.

REISS B. magyar kir. szab. vegyészeti termékek gyára.

BUDAPESTEN, VII., király-utca 41. sz., I-ső em.,

hová minden írásbeli megrendelés intézendő és a mi — minden tévedés elkerülés végett — különösen figyelembe veendő!

Fiókraktárak Budapesten: KÁLAJ SÁNDOR, VII., király-utca és Károly-körút sarkán, br. Örezy-féle házban; TAKÁCS LAJOS, IV., halvani-utca 19; KRAYER E. ÉS TÁRSA, kerepesi-út 50, a hazai takarékpénztári palotában; THAUER JÓZSEF, V., Nagykörönd-utca 12; ZUBEK BERTALÁN ÉS TÁRSA, IV., egyetem-tér 5; Magyarországon a legtöbb fűszerkereskedésben. — Tessék csak REISS B.-féle hazai gyártmányt kérni.

גראבשטיין ניעדערלאנד

**BINÉTER MANÓ
SÍRKŐRAKTÁRA**

ÉS KÖFARAGÓ MŰHELYE

Budapest, Kerepesi-út 63.

(Fióküzlet : Szolnokon.)

— Szombaton és ünnepnapon szigorúan zárva. —

Lefkovics és Sálusz

BUDAPEST, Andrásy-út 51.

Ajánlják dúsan felszerelt raktárukat saját gyártmányú
kézimunkáikból egymint:

**előrajzolt, elkezdett és készre himzett
asztalfutók, mileuk, tálczakendők,
divánvédők, divánpárnák, szőnyegek stb., stb.**

Ugyisint:

mosó-, kötőpamutok, horgoló-czérnák és valódi
mosható himző-selymek, stb., stb.

**Uri- és női-fehérneműek,
harisnyák, kezelők, gallérok.**

RAJZMŰTEREM ÉS ELŐNYOMDA

Függönyök és fehérneműek
tisztításra elfogadtatnak.

LIPIK JÓDFÜRDŐ

— SZLAVÓNIABAN. —

KITÜNTETVE:

Budapest 1885.

London 1892.

**Vasuti állomás Pakratz Lipik (déli vasút)
vagy Okucane (m. á. v.).**

Egyetlen jódos alkalikus hőforrás a kontinensen. Állandó
hőfoka 64° C. Hegyek által védett égalj. A legnagyobb fény-
nyel és pompával berendezett és szinpaddal ellátott gyógyterem,
valamint hasonló nagy fényüzéssel kiállított új étterem- és
kávéházi-helyiségek és egy nagy új gyógyszálloda. Villamos
világítás. Pompás és nagy fedett sétány bazárhelyiségekkel.
Porcellán, márvány és izzasztó fürdők, új s terjedelmes
fürdőmedenczék. A fürdő a nyugateurópai nagy fürdőhelyek
színtvonalára lett emelve.

A lipiki alkalikus jódos hévíz ivó és fürdőkúránk a
legjobb sikerrel használtatik a test nyákhártyáinak minden-
nemű hurutos bántalmainál (gyomor-, bél-, gégehurut stb.).
mindennemű csúszos és köszvényes bajoknál, mirigy és vér-
bajoknál, görvélykóránál, izzadmányoknál stb. Mint hivatalos
fürdőorvos Dr. Marschalko Tamás működik.

Mérsékelt árú menetjegyek a déli vasúton 33%^o tour-retour
jegyek, a m. á. vasúton zóna.

Jódvíz szétküldés

mindig friss föltésben az igazgatóság által. Főraktár Magyar-
országon: Edesky L. és Mattoni és Wille ásványvízkeres-
kedőknél Budapesten. Bármily felvilágítással készséggel
szolgál a lipiki fürdőigazgatóság.

„A mi ünnepeink”

Rajzok a kisvárosi zsidóéletből.

IRTA: HABER SAMU.

Alkalmas jutalomkönyv iskolák számára.

— Ára 1 frt 20 kr. —

A legezészerűbb tornaeszközök

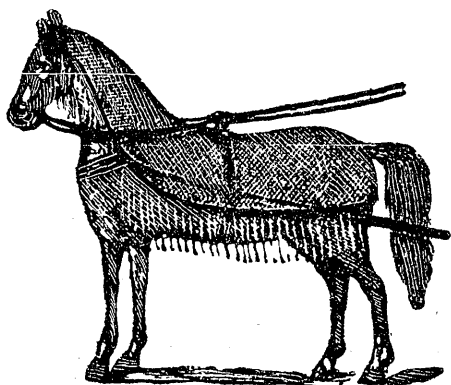
beszerzésére ajánljuk a

BLEIER és WEISZ

kötélgyári céget

Raktár: Károly-körút 1. BUDAPESTEN Gyár: Hajtsár-út 7307.

1894. évi november 1-től Károly-körút 9. szám, az ujonnan épült gróf Hadik-Barkóczy-féle házban.

Kiválóan alkalmas tárgyak:

tornaeszközök (egyes darabok és egész kész-
letek), gyermek-hinták, lóhálók, ruha-
szárító-kötelek, zsákok, ponyvák, zsák-
zsinegek, istráng, kötőfék és minden, szak-
mánkhöz tartozó

gazdasági cikkek

a legjutányosabb eredeti gyári árak mellett.

Képes árjegyzékek

— kívánatra bérmentve küldetnek. —

Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek,

Aláírási felhívás

a Tarnóczy tűzoltószerszám- és gépgyár-részvénytársaság ujjonnan kibocsájtott részvényeire.

A Tarnóczy tűzoltószerszám- és gépgyár-részvénytársaság, mely 1891. év óta áll fenn és eddigelé 500,000 frt alaptőkéje után az *alapszabályszerű leírások és tartalékalapjának megfelelő dotatiója mellett* részvényeseinek évenként 6 frt osztalékot fizetett, mi 6% kamatozásnak felel meg, 1894. évi június hó 17-ik napján tartott közgyűlésén elhatározta, hogy jövőre tűzifecskendők, tűzoltószerszámok, sárgaréz-, réz-, aczélárúk gyártásán, továbbá víz-, gáz- és villamvezetékek berendezésén és szakmájába tartozó melléküzletek folytatásán kívül **gazdasági, valamint szerszám- és munkagépeknek nagybani gyártását** a vállalat munkakörébe felveendi és gyári telepén egy **nagy vasöntödét** is állít fel.

E célból az alaptőkének két millió forintba való felemelése közgyűlésileg elhatározatván, az ujonnan kibocsájtandó **15,000 darab 100 forint névértékű** bemutatóra szóló részvényre nézve ezennel nyilvános aláírás hirdettetik, a következő feltételek mellett:

1. A 100 frt névértékű bemutatóra szóló részvények kibocsájtási ára részvényenkint 110 frtban határozatlik meg, melyből részvényenkint 10 frt a tartalékalapra fordittatik.

2. A részvények aláírása alkalmával, vagy legkésőbb f. é. június 26-ig bezárólag a **Budapest VIII., IX., X. ker. takarékpénztár részvénytársaságnál** Budapesten vagy ezen intézet által meghatározandó fizetési helyeken részvényenkint 30 frt fizetendő.

3. A további befizetések ugyancsak a Budapest VIII., IX., X. ker. takarékpénztár részvénytársaságnál következőleg eszközözendők:

- a) 1894. augusztus 1-én részvényenkint 30 frt,
- b) 1894. szeptember 1-én. » 25 »
- c) 1894. október 1-én » 25 »

A befizetésekről ideiglenes térítvények szolgáltatnak ki, melyek az utolsó részletfizetés alkalmával társasági részvényekkel fognak kicseréltetni.

4. A régi részvényesek minden egyes részvény után ugyancsak 110 frt kibocsájtási árban és a fenti feltételek mellett egy-egy újabb részvényre tarthatnak igényt, de kötelesek e részbeni elővételi jogukat 1894. évi június hó 26-ig bezárólag gyakorolni és e célból részvényeiket a folyó részvényekkel együtt lehelyezés végett a Budapest VIII., IX., X. ker. takarékpénztárnál a fenti határig bemutatni, mert ellenesetben e részbeni joguktól elesnek és a fennmaradó részvények az új aláíróknak adatkik. **Az új részvényesek az 1894-ik évi osztalékban a régi részvényesekkel egyenlően részesednek.**

5. A részvényaláírás zárhatáridejéül 1894. évi június hó 23-ik napja tűzetik ki.

6. Tuljegyzés esetén az igazgatóság fentartja magának a jogot a feles aláírások tetszés szerinti leszállítására.

Ezen feltételek értelmében kibocsájtott részvényekre **1894. évi június hó 19., 20. 21., 22., 23., 24., 25. és 26-án jegyezni és egyuttal a befizetéseket teljesíteni lehet**

BUDAPESTEN:

a Budapest VIII., IX., X. ker. takarékpénztár részvénytársaságnál.

Budapesten, üllői-út 2. sz. és a vidéki pénzügyintézeteknél.

A t. közönség kényelme szempontjából részvényaláírási előjegyzések Budapesten a fenti takarékpénztár által külön megbízott fővárosi pénz- és váltóüzletekben is költségmentesen elfogadtatnak. Azonkívül ezen részvények vidéken, Magyar- és Erdélyország 140 helységében, az ott megjelenő lapokban közzéteendő intézeteknél is jegyezhetők.

Kelt **Budapesten**, 1894. évi június hó 17-ik napján.

A Tarnóczy tűzoltószerszám- és gépgyár-részvénytársaság:

Dr. Rosenberg Gyula s. k.

ügyvéd, mint jegyző.

Kossuth Ferencz s. k.

elnök.

A MESSIÁS.

Regény a nyolczadik századból.

— Irta: D'ISRAELI BENJAMIN. —

(LORD BEACONSFIELD.)

Magyarra fordította: HABER SAMU.

TIZEDIK FEJEZET.

(35. Folytatás.)

Mivel Mirjam úgy a maga, mint Alroy részéről félt a váratlan találkozás megrendítő voltától, Honain befolyásával Kalebnek vette igénybe, hogy testvérehez küldje előkészíteni látogatására és annak az időnek megtudására, hogy Alroy mikor akar találkozni. Kaleb volt gazdáját a börtön padlóján találta, kimerülten feküdve. Eleinte nem is akart szóba állani; még a fejét sem billentette meg; sőt, úgy látszott, hogy nagybátyja hü szolgáját jó darabig föl sem ösmerte. Végre azonban engedett és midőn tisztába jött azzal, hogy ki a küldött és mi járatban van, eleinte ugyan nem látszott hajlandónak hugával találkozni, végre mégis csak a mostani látogatást kérte mellőzni, mert nagyon ki van merülve és a szomorú találkozásra a következő reggel első óráját tüzte ki.

Unokaöccse elbukása óta az érdemes Bostenai jóformán nem is beszélt. Nagyon nyilvánvaló volt, hogy szellemi erői, ha nem hagyták is el egészen, bizony nagyon meggyöngyültek. Fekhelyéről soh' sem kelt föl és egyáltalán nem törődött a világ sorjával. Éppenséggel nem mutatkozott kíváncsinak és mintha az érzelmei szintén elapadtak volna. Ha helylyel-közzel egy-egy megjegyzésre fakadt, az jóformán csak benső elégedetlenségét árulta el és kellemetlennek látszott rá nézve, ha valaki közeledett feléje, kivéven Mirjamt, a kinek kezéből mégis csak elfogadta a sovány eledelt, melyhez különben nyúlni sem akart. Húséges húga, lelkét marcangoló gondjai daczára, volt olyan erős, hogy fiatalkori oltalmazója előtt fellegtelen arczczal mutatkozott, figyelmes volt és gyöngéd szavu, meg szapora kezű. Hite és erénye, bizalma rendithetlen volta és ártatlanságának lelkesültsége: ezt a tiszta, boldogtalan teremtet érdemetlen és határtalan nyomorusága közepette is erős lelküvé tették.

Az éjfélt rég elmúlt, hogy Abner fiatal özvegye elszunnyadt nyoszolyáján. A bájos Beruna és a szép Batseba nyitott ablakok mellett számlálgatták az éj óráit.

— Fölkeltsem? — kérdezte a szép Batseba. — Ugy tetszik, mintha a csillagok halványodnának már. Szólt, hogy jóval viradás előtt ébreszszük föl.

— Alvása bájos! Ne keltsük föl — felelt Beruna. — Csak gondra ébresztjük.

— Csak legalább álmai volnának boldogak. Olyan nyugton szunnyad, mint a virág.

— Fátyola lecsuszott fejről. Lassu szerrel megigazítom. Helyes így, kedves Batseba?

— Nagyon, édes Beruna. Arcza a savlba foglalva olyan, mint a csiga gyöngye. De, pszt! mozog.

— Batseba!

— Itt vagyok, drága urnóm.

— Közelg-e a hajnal?

— Még nem, kedves urnóm. Sötét van. De éjfélt már rég elmúlt. Olybá tetszik, mintha érezném a reggel ébredő lehelletét. Mégis éjszaka van és az új-hold az ég rónáján sarlónak tetszik a csillagok kalásza közepette.

— Beruna, kedves gyermekem, nyujtsd karodat. Fölkelek.

A leányok odamentek és figyelmesen segítették urnőjüket a fölkelésben és az ablakig való menésben.

— Szerencsétlen sorsunk óta — szólt Mirjam — még soh' sem aludtam oly nyugodtan, mint az imént. Álmom kedves és megnyugtató volt. Láttam, de ő mosolygott. Soká aludtam, kedves gyermekek? Ti nagyon éberek vagytok.

— Drága urnóm, hozzam savlodat? A levegő nagyon hűvös.

— De jóleső. Köszönöm, ne. Homlokom nem oly hideg, hogy takaróra szorulna. Pompás éjszaka!

Mirjam messze eltekintett a holdvilágos város fölött. A várszoba magas fekvése utat nyitott a szemnek a távolba, a hatalmas épületek tömegére, melyek megannyia magában véve egy-egy város, melyet csak a magas és hatalmas kupolák, a mecsetek nyulánk, vékony és fehér minaretjei, vagy a magányos ciprusok magasba törő alakjai szakgatnak meg és melyeken át a holdvilágban tovakanyargó Tigris ontja büszke hullámaikat. Néma minden. A sebes folyón csolnak nem ring; a szunnyadó milliók csendjét egyetlen hang sem szakítja meg.

Igy nézett Mirjam, és a mint nézett, ezt a látványt, mely az emberi nem valamennyi szenvedélye sirjának tetszett, önkéntelenül is egybe kellett vetnie azzal a hasonlíthatatlan pompával, melyet Bogdad Alroy esküvője alkalmával nyujtott. Mennyire különbözött is akkori helyzetük a mostanitól és minő boldog volt az! Egy húséges bátyának, Ázsia urának, meghódítójának egyetlen húga, legdicsőbb vezérének, egy férfinak pedig, a ki minden erényére méltó és a kinek fiatalos bátorsága diadérmet szerzett a homlokára, felesége volt. Mirjamnak az ő királyi méltósága sem gondokat nem hozott, sem bűnökre nem csábította. Csak jó szívét tette messzehatóbbá és jóindulatát hatalmasabbá. A legszigorubb önbírálat ezen komoly órájában, minden szerénysége és önmegadása mellett; sem vádolhatta magát ez a szűzi lelkü teremtés, hogy istennel szemben az alázatról, embertársai iránt pedig kötelmeiről csak egyetlen pillanatra is megfeledkezett volna.

De midőn gondolatai ez után ismét ama lény felé fordultak, a kitől tulajdonképpen sohasem váltak meg és reá, egész élete folyására, ezer meg ezer ifjúkori, a világra nézve titkot képező és csak előttük ösmert emlékeikre gondolt, melyek azonban dicsőségének előfutárjai voltak; és midőn elgondolta valamennyi fölséges tulajdonságát, sokszoros kedves vonzódását, páratlan dicsőségét és veszedelmes sorsát: néma halálfélelmében, halovány, szenvedő arcán könyek pörögtek végig. Fejét Batseba vállára hajtotta és a figyelmes Beruna reszkető kezét szorongatta.

A hold leszállt, a csillagok fehérre váltak meg elhalványodtak és egyik a másik után lobbant ki. A Tigris távoli rónájának tulsó felén, a lakodalmi pompák színhelyén, a sötét biborpiros szemhatáron fehér és narancsszínű fényes sávoly csillámlott. A minaretben fölzendült a műezzinek ünnepélyes imádsága. Valaki kopogtatott az ajtón. Kaleb volt.

— Utra kész vagyok — szólt Mirjam; és egy pillanatra jobbával eltakarta arcát. — Gondolatok reám, bájos leányzók! Imádkozzatok érettem!

XVII.

Kalebra támaszkodva, és fáklyákkal világító őrszem kísértében, Mirjam leszállott a dohos, rosz lép-

csökön, melyek a börtönbe vezettek. Erői elhagyták, hogy az ajtó elé ért. Megállott és a hideg, nedves falnak támaszkodott. Az őrszem és Kaleb előre mentek. Hallotta Alroy hangját. Ez térfias volt és gyöngéd. Zenéje fölfrissítette. Kaleb fáklyával elébe jött és lába elé világított, és midőn lehajolt, így szólt:

— Uram meghagyta, hogy kérjelek: légy erős, mert ő az.

Miután az őrszem egy fáklyát a fal mélyedésébe dugott, eltávozott. Mirjam kérte Kalebet, hogy maradjon kívül. Azután összeszedte minden erejét és belépett a rettenetes helyiségbe. Alroy fölállott, hogy fogadja. A világosság arczára esett. Nevetett. Mirjam nem tudta magát tovább tartani. Előre rontott és szívére szoritotta.

— O, én drágám, édesem! — suttogta Alroy; — az ilyen viszontlátás a foglyot is foglyul ejtené.

De a nővérnek szava elakadt. Fejét vállára hajtotta és erősen behunyta szemét, hogy a könny ki ne szivároghasson szempilláira.

— Bátorság, édes szívem! Bátorság — suttogta a fogoly. — Hiszen én boldog vagyok!

— O, én bátyám, én bátyám!

— Ha tegnap láttuk volna egymást, tán kissé zavartnak találsz. De ma ismét a régi vagyok. Mióta a Tigrisen átvonultam, nem emlékszem, hogy éreztem volna ilyen benső nyugalmat. Édeset álmodtam, kedves Mirjam, vigasszal teli álmot és álomnál többet. Az Úr megbocsájtott, ezt szentül hiszem.

— O, én bátyám! Szavaid telvék vigasztalással, mert én is álmodtam és álmodtam teljesen megnyugtatót. A te bukásod óta lelkem sohasem volt nyugodtabb.

— O, én igen boldog vagyok.

— Mondjad ezt még egyszer, Dávidom, hadd halanom a vigasztalás e szavait még egyszer!

— Már pedig ez igaz, drága barátném. Nem jóindulatú alakoskodásból mondom, hogy téged félrevesszelek. Mert tudd meg, hogy a múlt éjjel . . . akár megbánta az úr a haragját, akár, mert némely rettenetes megpróbáltatás, melyekről beszélni és rájuk gondolni sohasem akarok, szerezte meg számomra sok vétkemért a bocsánatot, — elég az hozzá, hogy abban az időben, mikor az én angyalom, Mirjam, szíves izenetét küldte hozzám, a megnyugvás olyan érzelme szállott meg, minőre régtől fogva vágyódtam. Azután így elaludtam, mélyen, jóízűen és a vad, kúsza képek helyett, melyek az utóbbi időben körülropták agyamat, ha pihenni szánt, — az uralkodás és összeesküvés vilámcsapásai, a könnyörtelen harcz és hivalkodó szerelem helyett, — a mi otthonunk szökőkútja mellett jártam és ifjú, gyermekkori barátnémmal virágot szaglattunk. És mikor virágos zsákmányomat repdeső fürteidbe fontam és mert mosolyogtál, téged csókdostalak, beköszöntött Jabasztor, a nagy megsértett férfiú, nem morogván és haragosan többé, de biztató tekintettel és szeretettel eltelve. És szólt: »Dávid az úr börtönöd sötétsége daczára meglátta hitedhez való hűségedet.« Evvel eltűnt. Kedves húgom, szólt néhány erős kísértésről, melyeknek az ég segédelmével ellenállottam. Nyomuk sincsen immár! Fölébredtem. És hallod, mégis nevémen szólítottak. Hajnali álommal foglalkozva, úgy képzeltem én, a te szavad az, — és feleltem: »Kedves húgom, te vagy itt?« De senkisémet felelt. És midőn elgondolkoztam, emlékezetemben megújultak azok a repdeső hangok újra, melyek Alroyt Jabasztor barlangjába szólították.

— Az égi hang?

— Ugyanaz a szent küldetés. A hit öröme fog el. Az úr megbocsájtott. Szentül hiheted.

— Én nem tudom kétségbe vonni, Dávid. Sok nagy dolgot vittél véghez, Izrael érdekében. E napokban senki sem ért föl téged. Ha elbuktál is, mentséged fiatal voltod és az erős kísértés.

— De Izrael, Izrael! Ha nem érezném, hogy hazámnak méltóbb vezére van joga, szívem hasadna meg. Én elárultam hazámat!

— O, nem, nem! Te megmutattad mire vagyunk képesek és mi a teendők. Már a te emléked is lelkesedés. Nagyszerű pálya, bár végén tévútra vezet is, mégis az emberi erő határköve. A bukás, ha nagyszerű, szintén betölti hivatását. Nagy tettek, nagy örökségül szolgálnak és a csodák csodájával hatnak. Abból, mit az emberek véghez vittek, megtanuljuk, mire képes az ember és a szerint szabjuk meg fajunk erejének és sorának mértékét.

— O, nincs senki, a ki nevem föntartója volna! Lealacsonyítják, vagy, a mi még rosszabb, elfeledik.

— Soha, soha! Nagy tettek emléke örök. A di-csőség napja, bár egy darabig homályba borul, végre mégis kisüt. És így, kedves bátyám, tán akad a messze jövőnek költője, a kinek ereiben a mi szent vérünk csörgedez, ki nemzete eme hagyományain tüzes lelkesedésre gyúlva, hárfáján megzendíti Alroy hatalmas pályafutását és a nevet, mely túlsoká volt feledve, újabb nimbuszal veszi körül.

— Vajha jósnővé tenne téged a te szeretetted! — szólt Alroy, fejét lehorgasztva és hűgát átölelve. — O, édesem, ne maradj tovább. Jobb, ha ebben a szilárd pillanatunkban válunk meg.

Mirjam elhúzódtott mellőle, összekulcsolta kezeit és elszántan szólt:

— Nem szakadunk el egymástól. Velel halok.

— Angyalom csillapodj, csillapodj. Ne engedj elgyöngülnöm.

— Nyugodt vagyok. Lásd, nem sírok. Egyetlen könnyem sincs, egyetlen egy sem. Mind a szívembe tolták.

— Eredj hát Mirjamom, a világosság és irgalom angyala te. Ne maradj tovább, kérlek, eredj! Nem szeretnék többé a multra gondolni. Hadd merüljön el egész lelkem a jelenben. A te jelenléted fölidézi a régmúlt napokat és egészen elérzékenyít. Tudasd bátyáinkkal, hogy köszöntetem. Eredj, édes, eredj!

— És elszakadjak tőled, elszakadjak tőled, hogy . . . o, én Dávidom! Láttad, beszéltél . . . Honainnal?

— Szót se többet! Ne szentségtelenítsd meg evvel az útált névvel megszentelt ajkadat. Ne költsd fel bennem a gonoszt.

— Hallgatok, ó, hallgatok. De közel állok a megőrüléshez. Bátyám, bátyám, nagy megpróbáltatás vár reád.

— Izrael Istene az én oltalmam. A tüzes kemencében ő mentette meg őseinket. Engem is meg fog szabadítani.

— Tele vagyok bizalommal! O, hagyj itt maradnom.

— Szeretnék csöndben, szeretnék magamra maradni. Nem szólhatok, Mirjam. Kérlek téged, kinek nem volt más gondolata, csak az én kivánságom, tedd meg nekem ezt az utolsó, legnagyobb kérésem. Hagyj el, áldott jó lélek.

(Folytatása következik.)

A zsidók története Liptó-Szt.-Miklóson.

(36. folytatás.)

V. Liptó-Szt.-Miklós mint város tele bölesekkel és írástudókkal.

(1813-tól 1830-ig.)

Ritka látványt nyújtott a liptó-szt.-miklósi zsinagóga keleti része a szombati délelőtti nyilvános istentisztelet alkalmával, midőn a hitközség összes tagjai jelen voltak. A szent frigyládától jobbra *R. Eleázár Halévi* hófehér alakja állt. Őt környékezték, a frigyládától balra eső tért is elfoglalva, elsórangu talmudisták, kik legnagyobb részben kereskedők voltak és kikhez a községi előljáróság is tartozott. A talmudisták száma *hatvannégyre* tétetik, kik közül *R. Löb Kirz* nyolcz fiával és négy vejével magaslik ki. Az utóbbiakat *R. Eleázár Halévi* a »*Hagada sel peszach*« című előadásában a Hagadában szereplőktől elütően, *megtisztelő* értelemben »*Arbááh Banim*«, »a község négy fia« elnevezéssel tüntette ki. A talmudisták tulnyomó része »*Hatará*« val vagy a »*Morénú*« czimmel rendelkezett. Innen magyarázható azon gyakran előforduló tény, hogy liptó-szt.-miklósi kereskedők rabbisági hivatalt vállaltak, ha a kereskedői pályán nem boldogulhattak. A talmudistákhoz, kiket »*lamdanim*«-nak neveztek, a »könyvhöz értők« sorakoztak nagy számban, kik közül igen sokan »*Ktab*«-ot mutattak fel, melynek értelmében egy jó hírben álló főiskola hallgatói voltak. Ezek mögött egyszerű istentelők zsidók, jó részben »falura járók« álltak, kik az előttük álló talmudisták- és írástudókra tekintve, csak azon gondolatot táplálták, miképpen lehetne gyermekeiket ezen, a tudós dolyfet nem ismerő, talmudistákhoz hasonló emberekre nevelni.

A beth-hamidrásban elhelyezett nyilvános könyvtár, melynek több őre volt, a tudományos életnek oly fontos tényezőjévé lett, hogy a nap minden órájában vétetett igénybe. Nulla dies sine linea, egyetlen egy nap sem mulik el a nélkül, hogy a beth-hamidrásban és a talmudisták tanuló-szobáiban tudományos vitatkozások nem folytak volna. Számos utazó tudós (*Darsan*) keresi fel a községet, melyben vitatkozást kezdeményez. Egy *R. Manasse* nevű *kiewi* gazdag talmudista azon egyedüli okból teszi meg a nagy és fárasztó utat és marad napokig a hitközségben, hogy emberszerető és tudományos törekvéseit, melyeket hírből ismer, közvetlen szemlélet alapján ismerje meg. Hazájába távozván, a talmudistáktól a következő szavakkal vett búcsút: »Embernek szeme nem látja, csak a szív tudja, hogy e városból emelkedik Jakob ősatyánk letrája, mely a földet az éggel összeköti.« Két évvel korábban oda küldi nővérének egyetlen fiát, egy klasszikus héberséggel irt és *R. Salomó Landauhoz* intézett levélnek kíséretében, mely, *R. Majer Dónáth* hitelt érdemlő talmudista állítása szerint, még 1860-ban, a *R. Salomo Landau* nem rég száz éves korában Liptó-Szt.-Miklóson elhunyt *Haas Gütel* nevű leányának birtokában volt és melyben

többek közt a következő passus is foglaltatott. Kezedebe ajánlom a gyermek lelkét. Elküldtem közéték, hogy megtanulja mindazt, a mit csak köztetek lehet tanulni, mindazon erényeket, melyeknek gyümölcsét már az életben, jutalmát pedig a jövőben élvezzi az ember. Tanítsátok az isteni törvények tanulmányozására, az erények legfőbbikére, melynek gyakorlásában ti oly nagyok vagytok.

R. Pinkász Eliah Oesterreicher, az ó-budai község helyettes rabbija és az orsz. rabbiképző-intézet vizsgáló bizottságának szent életű és nagytudományú tagja, ki még látta a kort, melyben a 1.-szt.-miklósi hitközség a bölcsek és írástudók városa volt, az ottani talmudistákat következőképpen jellemzi: »A 1.-szt.-miklósi talmudisták »*ständer*«-jei is többet tudtak, mint mai napság sokan, kik magukat talmudistáknak vallják.«

Igy valósult meg a néhai *Czádok ben Pinkásznak* a zsidó főiskola megnyitásánál elmondott jámbor óhaja, így a világtalan *R. Löb Kunitz* látnoki áldása.

10. Az »*Arbááh Banim*«.

R. Löb Kirz négy vejének, az »*Arbááh Banim*«-nak mindegyike méltó arra, hogy a 1.-szt.-miklósi zsidók története velök tüzetesebben foglalkozzék, mert nemcsak mint községük és a zsidóság egyik korszakabeli szellemi irányának és törekvéseinek hivatott képviselői, hanem emberi egyéniségük szempontjából is kiváló alakok. Az »*Arbááh Banim*« a következők voltak: *R. Szinai Landau*, *R. Selomo Landau*, *R. Mosé Landau* és *R. Mosé Fürth Landau*.

a) *R. Szinai Landau*.

Ez Simandel Szinainak kortársai közt általánosan használt neve, a ki 1765 körül L.-Szt.-Miklóson született. Atyja *R. Mendel* szegény, könyvhöz értő ember volt, aki oda törekedett, hogy fényes tehetségű fiát a kor felfogása értelmében gondos nevelésben részesítse. Talmudi tanulmányait szülővárosában kezdte meg, mire *Visnyére*, Galiciába ment, hol tanulmányait néhány évig folytatta, innen pedig *Osztropolba*, Oroszországba, hol az akkor nagy hirben álló *R. Samson Osztropol* tanított. Évek múlva szülővárosába visszatérve, tudományos készsége oly feltűnést keltett, hogy *R. Löb Kirz* vejévé és községe a rabbisági collegium tagjává tette. Bátran mondható, hogy az egész diasporának legnagyobb talmudistáinak egyike volt, ki községében az »*Amoráiri*« jelentőségére tudott emelkedni. »*R. Szinai*«, mondja a dicséretet nem pazarló *R. Eleázár Halévi* nyomán ennek nagytudományú unokája, *Bloch Móses*, a rabbi-képző intézet igazgatója, ki *R. Szinait* mint gyermek személyesen is ismerte, »teljesen méltó volt arra, hogy a korabeli talmudisták a »*Landau*« névvel megtiszteljék.«

(Folyt. köv.)

Herzog Emil.

Sándor Kálmán regénye.

— Irta: Sebestyén Károly. —

I. KÖNYV.

EXCELSIOR!

(19. folytatás.)

Gyönyörű baritonja volt Komáromy Endre urnak, s ha ilyen szép bariton hangon szól az emberhez, ennyi jovialitással, s még hozzá képviselő is, miniszterjelölt is, nagyszerű ügyvédi irodája is van: hát akkor még egy Sándor Kálmánt is megszédíthet pillanatra ennyi sziveség, ennyi nyájas jó barátság.

Ugy is történt. Mikor kifelé menet, Beregi Gyula lépett hozzá, hogy gratulálja, gunyosan szólt neki, maga se gondolva meg, mit beszél:

— Ezt ird meg apádnak és Wolf Jakab urnak.

— Beregi epés megjegyzést akart tenni, de eszébe jutott, hogy most nincs igen helyén Sándor örömeit megrontani s azért inkább elhallgatott. Várt az alkalomra.

Az is megjött.

A Kisfaludy-társaságban Kálmánnak egy versét olvasta föl egy jól ismert fölolvasó, színész, tanár, drámaturg tag. A versnek Excelsior volt a czime.

Egy magasba törő lélek hatalmas, tragikai erejű, de diadalmaskodó küzdelmét füstötte a vers. Annyi erővel, annyi megrázó igazsággal, annyi közvetetlenséggel, hogy mindenki a testében érezte a gondolatok hatását. A saját testében vonaglott végig az a görcsös érzés, mely Sándor Kálmánt egyszer íróasztala mellé ültette.

És a hatalmas előadás, mely minden csekély árnyalatot is kiemelt, teljessé tette a diadalt. Fényesebb volt, mint ahogy Sándor álmodta, mint ahogy ő maga is akarta. A hölgyek nem szüntek meg tapsolni, az ifjúság lelkesedése hallatlanul zajos volt. Az ősz elnök, ki ősmerte jól a poétát, mert gyakran látta vendégül az egyetemen, míg a csöngettyűt rázta bal kezével, jobbjával a szerencsés fiu kezét szorongatta, amire őt is eljenezni kezdték.

Az egész jelenet leirhatatlan volt.... Sándor nem tudott uralkodni magán. Csaknem sirva fakadt és szaladt le, le a Dunaparra, hogy ott magányosságában lecsöndesedjék...

Excelsior!... egyre saját strófái jártak az eszében... Excelsior! Föl a magasba! Igámnak terhét elvetem.... szabadon, nemesen föl az égbe, előre!....

...Föl! előre! hogy kitártam a lelkemet! csak épp hogy ki nem mondtam: fönn a magasban van czélom, eszményem, üdvöm — Irénem. Hogy kitártam lelkemet és hogy megértettek! Minden arcot láttam külön—külön, legalább azt hiszem. Minden arczról leolvastam, hogy szeret engem, amért úgy tudok szeretni, szeret és becsül, örül örömeimen, búsong bánatomon. Aztán minden arcz egybefolyt szemeim előtt. Bejött valaki.... Irén volt?... nem, hisz ha ő lett volna, akkor én most nála időznék. Beregi Gyula volt. Hogy hasonlít Irénhez. Soha se hittem volna. E perczen még inkább, mint bármi-

kor is. Olyan jó volt, olyan gyöngéd, ha jól láttam, könnyezett a szeme is. Mintha Irén lett volna....

Irén... mióta elhagytalak, egy pillanatig is vajjon voltam-e nélküled. Pár sor írásod mint a szentség, nekem olyan volt, olyan most is: ereklje, mit a szíven hordok. Ha sejtenék azok, a kik tapsolnak, mi visz engem előre, egyre gyorsabban, csaknem öntudatlanul, talán nevetnének rajtam... Irén... csak pár rövid hó még és biztos vagyok sorsunkról...

Megint Irén... szerencsétlen fejében egyéb gondolat nem is támadt, csak Irén untalan... Szegény fiu, tapsok, sikerek, igazi, erkölcsi értékű sikerek közepette is mily nyomorult, mily szegény volt, mikor minden öröme, minden bizalma, minden szerencséje egy vékony hajszálon függött — egy asszony hűségén...

XVII.

— Olvastad, Kálmán, a tegnapi lapokat? Ma reggel a kávéházban hangosan fölolvastam és mindenkinek, a pinczérnek is, elmondtam, hogy Sándor Kálmánnal pertu vagyok.

— Daci, ne bolondulj! Add ide az ujságot, különben mindjárt — megöllek örömemben.

— Én, most már Isten neki, tőled azt se bánom. Megölelhetsz, de csak oly feltétellel, ha kiirhatom az ujságba.

— Ne évelődj már, mert —

— No, mert megölelsz... mondtam, hogy ennek csak örülök.

— Daci, te egészen megváltoztál. Hát már te is az érzelmes szerepkörre vagy utalva? Mefisztóból — mit mondjak — Püladész lett? Hát ha már olyan mézédész Püladész vagy, tedd meg azt a szívesseget és — némulj meg, mint Sophokles derék Püladésze.

— Hohó, megállj. Ott még nem tartunk.

Kopogtattak, Beregi lépett be.

— Most már pláne nem.

Sándor Kálmán udvariasan ment vendége elé, helytel kínálta meg, aztán megint csak leült a dívánra, Daci mellé.

— A jövő hónapban — úgy hallom — Gyula verseit olvassa föl maga Gyulai Pál. Nem hallottál róla valamit irodalmi körökben, Kálmán?...

— Ne tréfálj. Gyula igen csinos verseket ír.

— Köszönöm védelmedet, Sándor, de minek? Daci izetlen gunyolódása ellen semmi védelemre sincs szükség. Aztán ugyse őszintén gondolsz.

— Hogy mered te azt mondani?

— Természetes, hogy olyan magas nivón nem állnak az én alkotásaim, mint egy Sándor Kálmán remekei. Természetes, mihelyt Beregi Gyula ír valamit, az csak szánalomra méltó ostobaság lehet az ő nagy alkotásaival szemben. — Keserű irigység szólt ki minden szavából, és csúf volt, visszataszító, mikor olyan nagyon is kitette magát.

(Folytatása következik.)

